1148

پیران سخن بہ تجربہ گویند و گفتمت ہاں
ای پسر کہ پیر شوی پند گوش کن

الحمد للہ والمنۃ کہ درین زمان سعادت نشان بفیض اقتران نسخہ صحیحہ

پند نامہ
حضرت شیخ فریدالدین عطار

۱۹۲۶ء

سنہ ۱۳۴۵ھ

حسب فرمائش
شیخ محسن علی ظفر علی تاجران کتب کشمیری بازار لاہور

در مطبع کریمی واقع لاہور طبع شد

باہتمام میاں قدرت اللہ پرنٹر

نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت

کتب فارسی درسی

نام کتاب	قیمت
پنج گنج مروجہ پنجاب	
چوب قلم مطبوعہ لاہور	۸/
بمبئی	۸/
کریما واضح خط	۶/
,, چوب قلم	۱۰/
,, مترجم اردو	۱۰/
,, معرب	۱۰/
,, کریما رحیما	۱۰/
خالق باری چوب قلم	۱۰/
با مقیماں	۱/
قسر ... المعروف	۶/
خالق باری افصح خط	۶/
نام حق	۶/
,, صفوۃ المصادر	۶/
شیخ عطار چوب قلم	۳/
گلستاں چوب قلم	
لاہوری	عہ/
,, نولکشوری	عہ/
گلستاں باتصویر واضح خط نولکشوری	۱۲/

نام کتاب	قیمت
گلستاں معہ فرہنگ	
کانپوری	۱۲/
گلستاں واضح خط	
لاہوری	۱۳/
,, خورد باریک خط	۹/
,, واضح خط نظامی	۱۵/
,, مترجم اردو کانپوری	۱۵/
,, مترجم نولکشوری	۱۲/
حکیم قاآنی	۸/
خارستان بجواب	
گلستاں	۳/
چوب قلم نولکشوری	۲/
,, مترجم	۲/
,, واضح خط محشی	۲/
,, درمیانہ	۸/
,, خورد	۸/
,, معہ فرہنگ کانپوری	۱۵/
گلستاں معہ فرہنگ	
چھاپہ لاہوری	۱۲/
بہار دانش خورد فارسی	۱۵/
,, کلاں	۸/

نام کتاب	قیمت
سکندر نامہ چوب قلم	
دمئی کاغذ	۴/
سکندر نامہ محشی	
کانپوری	۱۳/
خورد محشی	۲/
بہارستان جامی	۱۲/
نسخہ تعلیم	۱۰/
سکندر نامہ بحری	۴/
زلیخا چوب قلم معہ	
فرہنگ	۲/
یوسف زلیخا کانپوری	۴/
یوسف زلیخا زیر بالا	۸/
ناظم تبریزی	۶/
یوسف زلیخا فردوسی	۸/
زلیخا کلاں اوسط	۱۲/
انوار سہیلی کانپوری	
فارسی	۱۴/
نولکشوری	۵/
لاہوری	۲/
عیار دانش	۱/
نگار دانش	۱۲/

نام کتاب	قیمت
یوسف زلیخا مترجم	
اردو	۸/
مخزن الاسرار	۱۲/
لیلیٰ مجنوں نظامی	۷/
,, ہاتفی	۵/
قصاید بدرچاچ	۷/
قصاید عربی	۷/
تحفۃ الاحرار جامی	۷/
لیلیٰ مجنوں خسرو	۱۴/
شیریں خسرو فارسی	۱۰/
ہفت پیکر فارسی	۷/
ساقی نامہ ظہوری	۱۳/
ہفت بہشت امیر خسرو	۷/
خسرو نامہ فارسی	۱۴/
بہجۃ الاسرار جامی	۱۰/
نیرنگ عشق فارسی	۷/
قران السعدین	۱۲/
پنج گنج خسروی	۳/
مطلع الانوار	۷/
مثنوی تحفۃ العراقین	۷/
مثنوی نشتر غم	۱/

تمام درخواستیں بنام شیخ محسن علی ظفر علی تاجران کتب بازار کشمیری بازار لاہور آنی چاہئیں

پیران سخن بہ تجربہ گویند و گفتمت ہان
ای پسر کہ پیر شوی پند گوش کن

الحمد للہ والمنۃ کہ دریں زمان سعادت نشان فیض اقتران نسخہ صحیحہ

پندنامہ حضرت شیخ فریدالدین عطار رح

سنہ ۱۹۲۶ء
سنہ ۱۳۴۵ھ

حسب فرمائش
شیخ محسن علی ظفر علی تاجران کتب کشمیری بازار لاہور

کریمی پریس لاہور باہتمام میر قدرت اللہ پرنٹر

کتب خانہ عرشی
ARSHI LIBRARY
Nampally, Hyd-A P.
نامپلی حیدرآباد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد باری تعالیٰ

حمد بیحد مر خدائے پاک را | آنکہ ایماں داد مشت خاک را
آنکہ در آدم دمیدہ روح را | داد از طوفاں نجات نوح را
آنکہ فرماں کرد قہرش باد را | تا سزائے داد قوم عاد را
آنکہ لطف خویش را اظہار کرد | با خلیلش نار را گلزار کرد
آں خداوندے کہ ہنگام سحر | کرد قوم لوط را زیر و زبر
سوئے او خصمیکہ تیر انداختہ | پشۂ کارش کفایت ساختہ
آنکہ اعدا را بدریا در کشید | ناقہ را از سنگ خارا بر کشید
چوں عنایت قادر قیوم کرد | در کف داؤد آہن موم کرد
با سلیماں داد ملک و سروری | شد مطیع خاتمش دیو و پری
از تن صابر بکرماں قوت داد | ہم ز یونس لقمہ با حوت داد
آں یکے را ارّہ بر سر میکشد | دیگرے را تاج بر سر مے نہد
اوست سلطاں ہر چہ خواہد آں کند | عالمے را در دمے ویراں کند
ہست سلطانی مسلّم مر ورا | نیست کس را زہرہ چون و چرا

آں یکے را گنج و نعمت میدہد — دیگرے را رنج و زحمت میدہد

آں یکے را زر و صد ہمیان دہد — دیگرے در حسرت ناں جاں دہد

آں یکے بر تخت و با صد عزّ و ناز — دیگرے گردہ دہاں از فاقہ باز

آں یکے پوشیدہ سنجاب و سمور — دیگرے خفتہ برہنہ بر تنور

آں یکے بر بستر کمخواب و نخ — دیگرے بر خاک و خواری بستہ یخ

طرفۃ العینے جہاں برہم زند — کس نمے آرد کہ آنجا دم زند

آنکہ با مرغ ہوا ماہی دہد — بندگاں را دولت و شاہی دہد

بے پدر فرزند پیدا او کند — طفل را در مہد گویا او کند

مردۂ صد سالہ را حے میکند — این بجز حق دیگرے کے میکند

صانعے کز طین سلاطین میکند — نجم را رجم شیاطین میکند

از زمین خشک رویاند گیاہ — آسماں را بے ستوں دارد نگاہ

ہیچکس در ملک او انباز نے — قول او را لحن نے آواز نے

در نعت سیّد المرسلین

بعد ازیں گویم نعت مصطفیٰ — آنکہ عالم یافت از نورش صفا

سید الکونین ختم المرسلین — آخر آمد بود فخر الاوّلین

آں کہ آمد نہ فلک معراج او ‌ ‌ ‌ انبیاؤ اولیا محتاج او

شد وجودش رحمة للعالمین ‌ ‌ ‌ مسجد او شد ہمہ روئے زمین

صد ہزاراں رحمت جاں آفریں ‌ ‌ ‌ بر وی و بر آل پاک طاہرین

آنکہ شد یارش ابوبکرؓ و عمرؓ ‌ ‌ ‌ از سر انگشت او شق شد قمر

آں یکے او را رفیق غار بود ‌ ‌ ‌ واں دگر لشکر کشش ابرار بود

صاحبش بودند عثمانؓ و علیؑ ‌ ‌ ‌ بہر آں گشتند در عالم ولی

آں یکے کانِ حیا و حلم بود ‌ ‌ ‌ واں دگر باب مدینہ علم بود

آں رسول حق کہ خیر الناس بود ‌ ‌ ‌ عم پاکش حمزہ و عباس بود

ہر دم از ما صد درود و صد سلام ‌ ‌ ‌ بر رسولؐ و آل و اصحابش تمام

در فضیلت ائمہ دین مجتہدین

آں اماماں کہ کردند اجتہاد ‌ ‌ ‌ رحمت حق بر روان جملہ باد

بوحنیفہ بُد امام با صفا ‌ ‌ ‌ آں سراج امتان مصطفیٰ

باد فضل حق قرین جان او ‌ ‌ ‌ شاد باد ارواح شاگردان او

صاحبش بو یوسف قاضی شدہ ‌ ‌ ‌ ور محمد ذو المنن راضی شدہ

شافعی ادریس و مالک با زفرؓ ‌ ‌ ‌ یافتند زیشاں دین احمد زیب و فر

احمد حنبل کہ بود او مرد حق | در ہمہ چیز از ہمہ بردہ سبق
روح شاں در صدر جنت شاد باد | قصر دیں از علم شاں آباد باد

مناجات بجناب مجیب الدعوات

پادشاہا جرم ما را درگذار | ما گنہ گاریم و تو آمرزگار
تو نکو کاری و ما بد کردہ ایم | جرم بے اندازہ بیحد کردہ ایم
سالہا در بند عصیاں گشتہ ایم | آخر از کردہ پشیماں گشتہ ایم
دائما در فسق و عصیاں ماندہ ایم | ہمقرین نفس و شیطاں ماندہ ایم
روز و شب اندر معاصی بودہ ایم | غافل از امر و نواہی بودہ ایم
بے گنہ نگذشت بر ما ساعتے | با حضوری دل نہ کردم طاعتے
بر در آمد بندۂ بگریختہ | آبروئے خود ز عصیاں ریختہ
مغفرت دارد امید از لطف تو | زانکہ خود فرمودۂ لا تقنطوا
بحر الطاف تو بے پایاں بود | نا امید از رحمتت شیطاں بود
نفس و شیطاں زد کریما راہ من | رحمتت باشد شفاعت خواہ من
چشم دارم کز گنہ پاکم کنی | پیش ازاں کاندر لحد خاکم کنی
اندر آں دم کز بدن جانم بری | از جہاں با نور ایمانم بری

در بیان مخالفت نفس امّاره

عاقل آن باشد که او شاکر بود
وانگہے بر نفس خود قادر بود

ہر کہ خشم خود فرو برد ای جوان
باشد او از رستگاران جہان

آن بود ابلہ ترین مردمان
کز پئے نفس و ہوا باشد دوان

وانگہے پندارد آن تاریک رائے
خواہد آمرزیدنش آخر خدائے

گرچہ درویشی بود سخت ای پسر
ہم ز درویشی بناشد خوب تر

ہر کہ او را نفس توسن رام شد
از خردمندانِ نیکو نام شد

بر مراد نفس ناگردی اسیر
صبر بگزین و قناعت پیشہ گیر

در ریاضت نفس بد را گوشمال
تا نبیند از د ترا اندر وبال

ہر کہ خواہد تا سلامت ماند او
از جمیع خلق رو گرداند او

مردمان را سر بسر در خواب دان
گشت بیدار آنکہ او رفت از جہان

آنکہ رنجاند ترا عذرش پذیر
تا بیابی مغفرت بر وے مگیر

حق ندارد دوست خلق آزار را
نیست این خصلت یکی دیندار را

از ستم ہر کو دلے را ریش کرد
آن جراحت بر وجود خویش کرد

آنکہ در بند دل آزاری بود
در عقوبت کار او زاری بود

اے پسر قصدِ دل آزاری مکن
وز خدائے خویش بیزاری مکن

خاطرِ کس را مرنجاں اے پسر
ورنہ خوردی زخم بر جان و جگر

نام مردم جز بہ نیکوئی مبر
گر ہمے خواہی کہ گردی معتبر

قوّت نیکی نداری بد مکن
بر وجود خود ستم بیجد مکن

رو زباں از غیبت مردم ببند
تا نہ بینی دست و پائے خود بہ بند

ہر کہ از غیبت زبانش بستہ نیست
آنچناں کس از عقوبت رستہ نیست

در بیان فواید خاموشی

اے برادر گر تو ہستی حق طلب
جز بہ فرمان خدا مکشائے لب

گر خبر داری ز حی لایموت
بر دہان خود بنہ مہر سکوت

ای پسر پند و نصیحت گوش کن
گر نجات بایدت خاموش کن

ہر کرا گفتار بسیارش بود
دل درون سینہ بیمارش بود

خاموشی از کذب و غیبت واجب است
ابلہ است آنکو بگفتن راغب است

اے برادر جز ثنائے حق مگو
قول خود را از برائے دق مگو

ہر کہ در بند عمارت مے شود
ہر چہ دارد جملہ غارت میشود

عاقلاں را پیشہ خاموشی بود
پیشۂ جاہل فراموشی بود

دل ز پر گفتن بمیرد در بدن / گرچه گفتارش بود دُرِّ عدن

آنکه سعی اندر فصاحت میکند / چہرۂ دل را جراحت می کند

رو زباں را در دہاں محبوس دار / وز خلایق خویش را مایوس دار

ہر که او بر عیب خود بینا بود / روح او را قوتے پیدا شود

در بیان عمل خالص

ہر که باشد اہل ایماں العزیز / پاک دارد چار چیز از چار چیز

از حسد اوّل تو دل را پاک دار / خویشتن را بعد ازاں مومن شمار

پاک دار از کذب و از غیبت زباں / تا که ایمانت نیفتد در زیاں

پاک گرداری عمل را از ریا / شمع ایمانت ترا باشد ضیاء

چوں شکم را پاک داری از حرام / مرد ایماں دار باشی والسّلام

ہر که دارد ایں صفت باشد شریف / ورندارد دارد ایمان ضعیف

ہر که باطن از حرامش پاک نیست / روح او را راه سوئی افلاک نیست

چوں نباشد پاک اعمال از ریا / ہست بیحاصل چو نقش بوریا

ہر کرا اندر عمل اخلاص نیست / در جہاں از بندگان خاص نیست

ہر که کارش از برائی حق بود / کار او پیوستہ بارونق بود

در سیرت ملوک

چار خصلت اے برادر در جہاں | پادشاہاں راہمے دارد زیاں
پادشاہ چوں برملا خنداں بود | بیگماں در ہیبتش نقصاں بود
باز صحبت داشتن با ہر فقیر | پادشاہاں راہمی سازد حقیر
باز ناں بسیار گر خلوت کند | خویشتن را شاہ بے ہیبت کند
ہر کرا فرّ جہاں داری بود۔ | میل او سوئے کم آزاری بود
عدل باید پادشاہاں را و داد | تا ز عدلش عالمے گردند شاد
گر کند آہنگ ظلمے پادشاہ | شود نکند مر ورا گنج و سپاہ
باز ناں شاہے کہ در خلوت نشست | دور نبود گر رود ملکش ز دست
چونکہ عادل باشد و میموں لقا | باشد اندر مملکت شاہ را بقا
چوں کند سلطان کرم با لشکری | بہر او بازند صد جاں سرسری

در بیان حُسن خُلق

چار چیز آمد بزرگی را دلیل | ہر کہ ایں دارد بود مرد جلیل
علم را اعزاز کردن بےحساب | خلق را دادن جواب با صواب
ہر کہ دارد دانش و عقل و تمیز | اہل علم و حلم را دارد عزیز

دیگر آں باشد کہ جوید وصل دوست ‌ ‌ ‌ زانکہ از دشمن حذر کردن نکوست

اے برادر گر خبر داری تمام ‌ ‌ ‌ نرم و شیریں گوئے با مردم کلام

ہر کہ باشد تلخ گوئے ترش روے ‌ ‌ ‌ دوستاں از وے بگردانند روے

ہر کہ از دشمن نباشد پر حذر ‌ ‌ ‌ عاقبت بیند ازو رنج و ضرر

درمیانِ دوستاں مسرور باش ‌ ‌ ‌ گر خبر داری ز دشمن دور باش

در جوار خود عدو را راہ مدہ ‌ ‌ ‌ از برائے آں کہ دشمن دور بہ

با محباں باش دائم ہمنشیں ‌ ‌ ‌ تا توانی روئے اعدا را مبیں

اے پسر تدبیر راہ را توشہ کن ‌ ‌ ‌ پس حدیثِ ایں و آں یکگوشہ کن

در بیان مہلکات

چار چیز است اے برادر با خطر ‌ ‌ ‌ تا توانی باش از اینہا پر حذر

قربت سلطان و الفت با بداں ‌ ‌ ‌ رغبت دنیا و صحبت با زناں

قربت سلطان آتش سوزاں بود ‌ ‌ ‌ با بداں الفت ہلاک جان بود

زہر دارد در درون دنیا چو مار ‌ ‌ ‌ گرچہ بینی ظاہرش نقش و نگار

مینماید خوب و زیبا در نظر ‌ ‌ ‌ لیک از زہرش بود جاں را خطر

زہر ایں مار منقش قاتل ست ‌ ‌ ‌ باشد از وے دور ہر کو عاقل ست

همچو طفلان منگر اندر سرخ و زرد — چون زنان مغرور رنگ و بو مگرد

زال دنیا چون عروس آراسته ست — در دو روزی شوئی دیگر خواسته ست

مقبل آن مردے که شد زین جفت طاق — پشت بروی کرد و دادش سه طلاق

لب به پیش شوئی خندان می کند — پس هلاک از زخم دندان می کند

در بیان اہل سعادت

شد دلیل نیک بختی چار چیز — هر که این چارش بود مرد عزیز

اصل پاک آمد دلیل نیک بخت — نیست بد اصلے سزائے تاج و تخت

نیک بختان را بود رائے صواب — آنکه بد رائیست باشد در عذاب

هر که ایمن از عذاب حق بود — نیست مومن کافر مطلق بود

عمر دنیا چند روزی بیش نیست — غافلست آنکس که پیش اندیش نیست

ترک لذات جهان باید گرفت — دامن صاحبدلان باید گرفت

در پئے لذات نفسانی مباش — دوستدار عالم فانی مباش

نیست حاصل رنج دنیا بردنت — عاقبت چون مے بباید مردنت

از تنت چون جان وا خواهد شدن — خاک اندر استخوان خواهد شدن

هر ترا از دادن جان چاره نیست — رهزنت جز نفس اماره نیست

در بیان سبب عافیت

عافیت را گر بخواهی اے عزیز — می توانش یافتن در چار چیز

ایمنی و نعمت اندر خانداں — تندرستی و فراغت بعد از آں

چونکه با نعمت امانے بایدت — عافیت را زو نشانے بایدت

با دل فارغ چو باشی تندرست — دیگر از دنیا نباید هیچ جست

بر میاور تا توانی کام نفس — تا نیفتی اے پسر در دام نفس

زیر پا آور هوائے نفس را — کم بدو ده بهرهائے نفس را

نفس و شیطاں مے براندازراه (اے از راه خدا ۱۲) — تا بیندازند اندر چاه ترا (در چاه ضلالت ۱۲)

نفس را سرکوب و دایم خوار دار — تا توانی دورش از مردار دار

نفس بد را هر که سیرش میکند — در گناه کردن دلیرش میکند

حلق دور دار از هر مزه — تا نیفتی در بلا و در بزه

زاب و ناں تا لب شکم را پر مساز — همچو حیواں بهر خود آخور مساز (چاره دادن چوپایاں ۱۲)

روز کم خور گرچه صایم نیستی — پر مخور آخر بهایم نیستی

ایکه در خوابی همه شب تا بروز — بهر گور خود چراغے بر فروز

خواب خور جز پیشهٔ انعام نیست — خفتگاں را بهره از انعام نیست

ای پسر بسیار خواہی خفت خیز — گر خبرداری زخود بے گفت خیز

دل دریں دنیائے دوں بستن خطاست — دامن ازوی گر تو برچینی رواست

ازچہ دل بندی بدنیائے دنی — چوں نہ جاوید درو بودنی

ظاہر خود را میارا اے فقیر — تاکہ گردد باطنت بدر منیر

طالب ہر صورتے زیبا مباش — در ہوائے اطلس و دیبا مباش

از ہوا بگذر خدارا بندہ شو — زندگی میبایدت در زندہ شو

خرقۂ پشمینہ را بردوش کن — شربتے از نامرادی نوش کن

اے کہ در بر میکنی پشمینہ را — پاک ساز از کینہ اوّل سینہ را

گر ہمے خواہی نصیب از آخرت — رو بدر کن جامہائے فاخرت

بے تکلف باش و آرائش مجوئے — ترک راحت گیر و آسائش مجوئی

در برت گو کسوت نیکو مباش — زیر پہلو جامہ خوبت گو مباش

ہمچو صوفی در لباس صوف باش — در صفتہائے خدا موصوف باش

مرد رہ را بوریا قالین بود — زانکہ خشتش عاقبت بالین بود

مرد رہ را بود دنیا سود نیست — ہرگزش اندیشۂ نابود نیست

در بیان تواضع و صحبت درویشاں

گر ترا عقل ست و با دانش قرین
باش درویش و بدرویشاں نشین

همنشینی جز بدرویشاں مکن
تا توانی غیبت ایشاں مکن

حب درویشاں کلید جنت ست
دشمن ایشاں سزائے لعنت است

پوشش درویش غیر از دلق نیست
در پئے کام و ہوائے خلق نیست

مرد تا ننهد به فرق نفس پائے
راه کجا یابد بدرگاه خدائے

مرد راه دربند قصر و باغ نیست
در دل او غیر درد و داغ نیست

گر عمارت را بری بر آسماں
عاقبت زیر زمیں گردی نهاں

گرچو رستم شوکت و عزت بود
جائی چوں بهرام در گورت بود

اے پسر از آخرت غافل مباش
با متاع ایں جهاں خرم شدن مباش

در بلیات جهاں صبار باش
گاه نعمت شاکر جبار باش

در بیان دلائل شقاوت

چار چیز آثار بدبختی بود
جاهلی و کاهلی سختی بود

بے کسی و ناکسی هر چار شد
بخت بد را ایں همه آثار شد

آنکه دربند عبادت میشود
بیشک از صاحب سعادت می شود

بر هوسهائے خود قدم هر کو نهاد
کے تواند کرد با نفسک جهاد

ہر کہ سازد در جہاں با خواب و خور
در قیامت باشدش زاتش گذر

رو بگرداں از مراد و آرزوے
پس بدرگاہ خدا مے آر روے

کامرانی سر بناکامی کشد
مرد راہ خط در نکو نامی کشد

امر و نہی حق چو داری اے لبید
پس مرو دنبالۂ نفس پلید

ہر کہ ترک کامرانی مے کند
بر خلافش زندگانی مے کند

امر و نہی حق ز قرآں گوش دار
جائے شادی نیست دنیا ہوشدار

در بیان ریاضت

گر ہمی خواہی کہ گردی سربلند
اے پسر بر خود در راحت بہ بند

ہر کہ بر بست او در راحت تمام
باز شد بروے در دار السلام

کشادہ ۱۲

غیر حق را ہر کہ خواند اے پسر
کیست در عالم از و گمراہ تر

اے برادر ترک عزّ و جاہ کن
خویش را شائستۂ درگاہ کن

عزّ و جاہت سر بہ پستی میکشد
مر ترا بر تن پرستی می کشد

خوار گردد ہر کہ باشد جاہ جوے
اے برادر قرب آں درگاہ جوے

نفس در ترک ہوا مسکین بود
گوشمال نفس ناداں این بود

چوں دلت از یاد حق ایمن بود
نفس بیباک امارہ کے ساکن بود

هر کہ او را تکیہ بر صانع بود
در جہان لقمہ قانع بود

اکتفا بر روزی ہر روزہ کن
گر نداری از خدا دریوزہ کن

در بیان مجاہدات نفس

نفس نتواں کشت الا با سہ چیز
چوں بگویم یاد گیرش اے عزیز

خنجر خاموشی و شمشیر جوع
نیزہ تنہائی و ترک ہجوع

ہر کرا نبود مرتب ایں صلاح
نفس او ہرگز نیاید با صلاح

چونکہ دل بے یاد اللہ ہت بود
دیو ملعوں یار و ہمراہت بود

اہل دنیا را چو زر و سیم آیدش
لقمہای چرب و شیریں بایدش

ہر کہ او در بند سیم و زر بود
در عقوبت عاقبت مضطر بود۔

آنکہ بہر عاقبت کارش بود
از خدا تشریف بسیارش بود

مال دنیا خاکساراں را دہند
آخرت پرہیزگاراں را دہند

ہست شیطاں ای برادر دشمنت
غل آتش خواہد اندر گردنت

ہدیہ ای گور و بدنیا آورد
بہرہ کے از عالم عقبیٰ برد

اے پسر با یاد حق مشغول باش
وز خلائق دور ہمچوں غول باش

در بیان فقر

عہ مراد از لات نفس ۱۲ عہ مراد از عزیٰ نفس شیطان ۱۲

فقر خود را پیش کس پیدا مکن — محنت امروز را فردا مکن

مزد آنکس کہ فردا جاں دہد — غم مخور آخر کہ آب و ناں دہد

تا بکے چوں مور باشی دانہ کش — گر تو مردی فاقہ را مردانہ کش

بر توکل گر بود فیروزیت — حق دہد مانند مرغاں روزیت

از خدا شاکر بود مرد فقیر — گر دہد قوتش لب نان فطیر

غم مشو پیش توانگر ہمچو طاق — تا نگردی جفت با اہل نفاق

مرد راہ را نام و ننگ از خلق نیست — نفرتش از جامہائے دلق نیست

ہر کرا ذوق نکونامے بود — خاص مشمارش کہ او عامے بود

گر ترا دل فارغ از زینت بود — کے ہوائے مرکب زینت بود

روئے دل چوں از ہوا بر تافتی — بعد ازاں میداں کہ حق را یافتی

در بیان یافتن حقیقت نفس امارہ

چوں شتر مرغے شناس ایں نفس را — نے کشد بار و نہ پرد در ہوا

گر بہ پر گوئی بگوید اشترم — ور نہی بارش بگوید طائرم

چوں گیاہ زہر رنگش دلکش است — لیک طعمش تلخ و زہرش ناخوش است

[illegible] از اسباب دنیا [illegible]

گر بطاعت خوانیش سستی کند ‌ ‌ ‌ لیک اندر معصیت چستی کند

نفس را آں بہ کہ در زنداں کنی ‌ ‌ ‌ ہرچہ فرماید خلافِ آں کنی

کام نفس بد برآوردن خطاست ‌ ‌ ‌ زانکہ دشمن را بہ پروردن خطاست

نیست درمانش بجز جوع و عطش ‌ ‌ ‌ تاکہ سازی رام اندر طاعتش

چوں شتر در راہ داری بارکش ‌ ‌ ‌ بارطاعت بردر چبارکش

بار ایزد را بجاں باید کشید ‌ ‌ ‌ ورنہ ہمچوں سگ زباں باید کشید

ہر کہ گردن میکشد زیں بارہا ‌ ‌ ‌ باشد از نفریں بروا بارہا

چوں شتر مرغ آنکہ از بارش گریخت ‌ ‌ ‌ از گلستان حیاتش پر بریخت

ہر کہ بارش را تحمل میکند ‌ ‌ ‌ در جہاں جانش تجمل میکند

کردہٴ بار امانت را قبول ‌ ‌ ‌ از کشیدن پس نباید شد ملول

روز اوّل خود فضولی کردہٴ ‌ ‌ ‌ واں فضولی از جہولی کردہٴ

جنبشے کن اے پسر غافل مباش ‌ ‌ ‌ چوں بلیٰ گفتی تن تنبل مباش

ہر کہ اندر طاعتش کسلاں بود ‌ ‌ ‌ حاصلش گمراہی و خذلاں بود

وقت طاعت تیز رو چوں دباش ‌ ‌ ‌ وز ہمہ کار جہاں آزاد باش

راہ پرخوفست و دزداں در کمیں ‌ ‌ ‌ رہبرے بر تا نمانی بر زمیں

منزلت دورست بارت بس گراں | کوششے کن پس ممال از دیگراں

ہرکہ در راہ از گراں باراں بود | ہر دمش از دیدہ خوں باراں بود

لاغرے داری سبک کن تو بار خویش (خر لاغر) | ورنہ در رہ سخت بینی کار خویش

چیست بارت جیفۂ دنیائے دوں (اے عاجز مثل مردار) | گز نہیٔ آں گشتہ خوار و زبوں

در بیان ترک خود آرائی و خود ستائی

سر چہ آرائی بدستار اے پسر | تا توانی دل بدست آرای پسر

تا نہ گیری ترک عز و مال و جاہ | از ہمہ بر سر نیائی چوں کلاہ

نیست مردی خویش را آراستن | قصد جاں کرد آنکہ او آراست تن

نیست بر تن بہتر از تقوی لباس | در تکلف مرد را نبود اساس

ہرکہ او در بند آرایش بود | در جہاں فرزند آسایش بود

عاقبت جز نامرادی نبودش | بہرہ از عیش و شادی نبودش

خودستائی پیشۂ شیطاں بود | ہرکہ خود را کم زند مرد آں بود

گفت شیطاں من ز آدم بہترم | تا قیامت گشت ملعوں لا جرم

از تواضع خاک مردم می شود | نور نار از سرکشی گم مے شود

راندہ شد ابلیس از مستکبری | گشت آدم مقبل از مستغفری

شد عزیز آدم چو استغفار کرد | خوار شد شیطاں چو استکبار کرد
دانہ پست افتد زبر دستش کنند | خوشہ چوں سر بر کشد پستش کنند

در بیان آثار ابلہاں

چار چیز آمد نشان ابلہی | با تو گویم تا بیابی آگہی
عیب خود را بد نہ بیند در جہاں | باشد اندر جستن عیب کساں
تخم بخل اندر دل خود کاشتن | آنکہ امید سخاوت داشتن
ہر کہ خلق از خلق او خوشنود نیست | ہیچ قدرش بر در معبود نیست
ہر کہ او را پیشہ بدخوئی بود | کار او پیوستہ بدروئی بود
خوی بد در تن بلائے جان بود | مردم بدخو نہ از انساں بود
بخل شاخ از درخت دوزخ ست | واں بخیلک از سگان مسلخ ست
روئے جنت از کجا بیند بخیل | پشہ افتادہ زیر پائے پیل
باش از بخل بخیلاں برکراں | تا نباشی از شمار ابلہاں

در بیان عافیت

از بلا تا رستہ گردی ای عزیز | باز باید داشتن دست از دو چیز
رو دست از نفس و دنیا باز دار | تا بلاہا را نباشد با تو کار

گر بحرص و آز گردی مبتلا
با تو رو آرد ز هر سو صد بلا

آنکه بود هیچ نقدش در میاں
هر کجا باشد بود اندر اماں

نفس دنیا را رہا کن اے پسر
تا رہی از ہر بلاؤ ہر خطر

اے بسا کس از برائے نفس زار
در بلا افتاد گشت از غم نزار

از برائے نفس مرغ نامراد
آمده در دام صیاد او فتاد

تا دولت آرام یابد اے پسر
بود و نابود جہان یکساں شمر

از عذاب قہر حق ایمن مباش
در پئے آزار ہر مومن مباش

در بلا یاری مخواہ از ہیچکس
زانکہ نبود جز خدا فریاد رس

ہر کرا رنجانده عذرش بخواہ
تا نباشد خصم تو از غصہ گاہ

گر غنا خواہد کسے از ذو المنن
در قناعت میتوانش یافتن

در بیان عقل و عاقلاں

ہر کرا عقلست و دانش ای عزیز
دور باید بودنش از چار چیز

کار خود با ناسزا نہ کند رہا
ہر دمی نہ کند بجائے ناسزا

عقل داری میل بدکاری مکن
زیں چو بگذشتی سبکساری مکن

ہر کرا از حلم دل روشن بود
ور زبانہ با صلاح تن بود

تا شوی بیش از همه در روزگار
دست بر نان و نمک بکشاده دار

تا تو باشی در زمانه دادگر
زیر دستان را نکودار ای پسر

هر که بر پند خود آمد استوار
پند او را دیگران بندند کار

هر که از گفتار خود باشد ملول
قول او را دیگری نکند قبول

هر چه باشد در شریعت ناپسند
دور باش از وی چو هستی هوشمند

تا صواب کار بینی سر بسر
بر مراد خود مکن کار ای پسر

در بیان رستگاری

هست بیشک رستگاری در سه چیز
با تو گویم یاد گیرش ای عزیز

زان یکی ترسیدنست از ذوالجلال
دوم آمد جستن قوت حلال

سومی رفتن بود بر راه راست
رستگارست آنکه این خصلت وراست

گر تواضع پیش گیری ای جوان
دوست دارندت همه خلق جهان

سر مکن در پیش دنیادار پست
ور کنی بیشک رود دینت ز دست

هر که او از حرص دنیادار شد
بیگمان از وی خدا بیزار شد

بهر زر مستائی دنیادار را
تا چه خواهی کردن این مردار را

مردگانند اغنیائے روزگار
ای پسر با مردگان صحبت مدار

مال و زر بیحد بدست آوردہ گیر ‏ ‏ ‏ بعد ازاں در گور حسرت بردہ گیر

در بیان فضیلت ذکر

باش دایم اے پسر در یاد حق ‏ ‏ ‏ گر خبر داری ز عدل و داد حق

زندہ دار از ذکر صبح و شام را ‏ ‏ ‏ در تغافل مگذراں ایام را

یاد حق آمد غذا این روح را ‏ ‏ ‏ مرہم آمد این دل مجروح را

یاد حق گر مونس جانت بود ‏ ‏ ‏ کے ہوائے کاخ ایوانت بود

گر زمانے غافل از رحماں شوی ‏ ‏ ‏ اندراں دم ہمدم شیطاں شوی

مومناں ذکر خدا بسیار گوئے ‏ ‏ ‏ تا بیابی در دو عالم آبروئے

ذکر را اخلاص می باید نخست ‏ ‏ ‏ ذکر بے اخلاص کے باشد درست

ذکر بر سہ وجہ باشد بے خلاف ‏ ‏ ‏ تو ندانی این سخن را از گزاف

عام را نبود بجز ذکر زباں ‏ ‏ ‏ ذکر خاصاں باشد از دل بیگماں

ذکر خاص الخاص ذکر سر بود ‏ ‏ ‏ ہر کہ ذاکر نیست او خاسر بود

ذکر بے تعظیم گفتن بدعت است ‏ ‏ ‏ و اندراں یک شرط دیگر حرمت است

ہست ہم ہر عضو را ذکر دگر ‏ ‏ ‏ ہفت اعضا ہست ذاکر اے پسر

ذکر چشم از خوف حق بگریستن ‏ ‏ ‏ باز در آیات او نگریستن

یاری ہر عاجز آمد ذکر دست	ذکر پا خویشاں زیارت کردن ست
استماع قولِ رحمٰن ذکر گوش	تا توانی روز و شب در ذکر کوش
اشتیاق حق بود ذکر دلت	کوش تا این ذکر گردد حاصلت
آنکہ از جہلست دایم در گناہ	کے حلاوت یابد از ذکر الٰہ
خواندن قرآن بود ذکر لساں (یعنی زبان ۱۲)	ہر کرا این نیست ہست از مفلساں
شکر نعمتہائے حق میکن مدام	تا کند حق بر تو نعمتہا تمام
حمد خالق بر زباں دار ای پسر	عمر تا بر باد ندہی سر بسر
لب مجنباں جز بذکر کردگار	زانکہ پاکاں راہمیں بود ست کار

دربیان عمل چہار چیز

بر ہمہ کس نیک باشد چار چیز	با تو گویم یاد گیرش ای عزیز
اوّل آں باشد کہ باشی داد گر	ہم ز عقل خویش باشی با خبر
با شکیبائی تقرب کردن ست	حرمت مردم بجا آوردن ست

دربیان خصلت (خوئے ۱۲) ذمیمہ (بد ۱۲)

چار چیز دیگر ای نیکو سرشت	ہست از جملہ خلایق بس زشت
زاں چہار اوّل حسد کینی بود	زاں گذشتی انجب خود بینی بود

خشم را دیگر فرو نا خوردن است | خصلت چارم بخیلی کردن است

ای پسر کم گرد گرد این خیال | از برای آنکه زشت است این فعال

غل و غش بگذار چون زر پاک شو | پیش از آنکه خاک گردی خاک شو

حرص بگذار و قناعت پیشه کن | آخر از مردن یکی اندیشه کن

با محبان باش دایم همنشین | تا توانی روئی اعدا را مبین

در بیان سعادت و نصیحت

بر سعادت چار چیز آمد دلیل | شرح این هر چار بشنو ای خلیل

از سعادت هر کرا باشد نشان | باشدش تدبیرها با دوستان

هر کرا باشد سعادت راهنمائے | صبر دارد از جفائے ناسزا

هر کرا بخت و سعادت گشت یار | در جہاں باشد به دشمن سازگار

گر تو خود نا رهوارا گشتهٔ | دال که از اهل سعادت گشتهٔ

گر بود با دوستان تدبیر تو | یار باشد دولت شبگیر تو

از سر خود هر که کارے میکند | بخت و دولت زو فراری میکند

دشمن خود را بباید زد بتیر | گر توانی کشتن او را باشکر

تا توانی جور نا اهلان بکش | گر همیخواهی که یابی عیش و خوش

چوں ترا آمد مقامے سازگار
بر نہ بندی رخت زیں انجا زینہار

در نصیحت آنکہ نپذیرد سخن
با چنیں کس پند خود ضائع مکن

خوئی بد را نیک کردن مشکل است
جہد کردن بہر او بیجاصل است

بندہ را گر نیست در کار رضا
کے تواند باز گرداند قضا

ہر کہ او استیزہ با سلطاں کند
کار خود را سر بسر ویراں کند

ہر کہ او باغی شود از پادشاہ
روز او چوں تیرہ شب گردد سیاہ

در بیان علامت مدبراں

چار چیز آمد نشان مدبری
یاد گیرش گر تو روشن خاطری

مدبری باشد با ابلہ مشورت
پس بجاہل دادن سیم و زرت

ہر کہ پند دوستاں نکند قبول
در حقیقت مدبر است آں بو الفضول

ہر کہ از دنیا نہ گیرد عبرتے
ہست ازاں مدبر جہاں را نفرتے

مشورت ہر کس کہ با ابلہ کند
دیو ملعونش سبک گمراہ کند

آنکہ مال و زر دہد با جاہلاں
آنچناں کس کے شود از مقبلاں

زر چو جاہل را ہمی آید بکف
میکند اسراف میسازد تلف

نشنود از دوست مدبر پند را
از جہالت بگسلد پیوند را

عبرتی گیر از زمانہ ای جوان
تا نباشی از شمار مدبران

ہر کرا از عقل آگاہی بود
نزد او ادبار گمراہی بود

در بیان آنکہ چہار چیز را حقیر نباید شمرد

چار چیز آمد بزرگ و معتبر
می نماید خرد لیکن در نظر

زاں یکی خصمی ست و دیگر آتش ست
باز بیماری کزو دل ناخوش ست

چارمی دانش کہ آراید ترا
این ہمہ تا خرد ننماید ترا

ہر کہ در چشمش عدو باشد حقیر
از بلائی او کند روزی نفیر

ذرۂ آتش چو شد افروختہ
بینی از وی عالمی را سوختہ

علم گر اندک بود خوارش مدار
زانکہ دارد علم قدر بی شمار

رنج اندک را لکن غمخوارگی
ورنہ بینی عجز در بیچارگی

درد سر را گر نجوید کس علاج
خوف آں باشد کہ برگردد مزاج

باش از قول مخالف پر حذر
بیش ازاں کس پادر آئی ای پسر

آتش اندک تواں کشتن بآب
وائی انساعت کہ گیرد التہاب

در بیان مذمت خشم و غضب

ای پسر ہر کہ کہ دارد چار چیز
چار دیگر ہم شود موجود نیز

عاقبت رسوائی آید از لجاج ‌ ‌ ‌ خشم را نکند پشیمانی علاج

بیگماں از کبر خیزد دشمنی ‌ ‌ ‌ حاصل آید خواری از کاهل تنی

چوں لجوجی در میاں پیدا شود ‌ ‌ ‌ بنده از شومی او رسوا شود

خشم خود را چونکه راند جاهلے ‌ ‌ ‌ جز پشیمانیش نبود حاصلے

هر که گشت از کبر بالا گردنش ‌ ‌ ‌ دوستاں گردند آخر دشمنش

کاهلی را هر که سازد پیشهٔ ‌ ‌ ‌ آید از خواری بپایش تیشهٔ

خشم خود را گر فرو نخورد کسے ‌ ‌ ‌ عاقبت بیند پشیمانی بسے

هر که او افتادهٔ و تن پرورست ‌ ‌ ‌ نیست آدم کمتر از گاو خر است

در بیان بے ثباتی چهار چیز و پرهیز ازاں

چار چیز اے خواجه کم دارد بقا ‌ ‌ ‌ گوش کن ای مومن نیکو لقا

جور سلطاں را بقا کمتر بود ‌ ‌ ‌ پس عتاب اصدقا کمتر بود

دیگراں مهرے که بینی از زناں ‌ ‌ ‌ بے بقا چوں صحبت ناجنس داں

بار عیّت چوں کند سلطاں ستم ‌ ‌ ‌ مرورا باشد بقا در ملک کم

گر ترا از دوستاں آید عتاب ‌ ‌ ‌ کم بقا باشد چو خط بر روی آب

چوں بہ ناجنساں نشیند آدمی	کمترک بیند از ایشاں ہمدمی
زاغ چوں فارغ ز بوئی گل بود	نفرتش از صحبت بلبل بود
صحبت ناجنس جاں کاہی بود	جملہ راز یں حال آگاہی بود
چوں ترا ناجنس آید در نظر	ای پسر چوں باد از وی در گذر

در بیان آنکہ چہار چیز از چہار چیز کمال مے یابد

چار چیز از چار دیگر شد تمام	چوں شنیدی یاد میدار الغلام
دانش مرد از خرد گیرد کمال	از عمل دینت ہمی یابد کمال
دینت از پرہیز کامل می شود	نعمتت از شکر شامل میشود
ہست دانش را کمالات از خرد	بے عمل را اہل دیں کس نشمرد
شکر نعمت را کمالے مے دہد	غافلاں را گوشمالی میدہد
شکر ناکردن زوال نعمت ست	بہرۂ شاکر کمال نعمت ست
علم را بیعقل نتواں کار بست	پیش بیعقلاں نمی باید نشست
بے خرد دانش وبال ست ای پسر	علم مرغ و عقل بال ست ای پسر
ہر کہ علمے دارد و نبود بر آں	از طریق عقل باشد بر کراں

چار چیز است آنکه بعد از رفتنش — از محالات است دیگر گفتنش

چوں حدیثے رفت ناگه از زباں — یا که تیرے جست بیروں از کماں

باز چوں آرد حدیثی گفته را — کس نگرداند قضائے رفته را

باز کے گردد چو تیر انداختی — همچنیں عمرت که ضائع ساختی

هر که بے اندیشه گفتارش بود — پس ندامتہائے بسیارش بود

تا نه گفتی مے توانی گفتنش — چوں بگفتی کے توانی نهفتنش

در بیان غنیمت دانستن عمر

عمر را میداں غنیمت هر نفس — چوں رود دیگر نیاید باز پس

هیچکس از خود قضا را رد نکرد — هر که راضی از قضا شد بد نه کرد

هر که میخواهد که باشد در اماں — مُهر مے باید نهادن بر زباں

مے سزد گر عمر را داری عزیز — چوں رود پیشش نخواهی دید چیز

در بیان خموشی و سخاوت

حاصل آید چار چیز از چار چیز — یاد گیر ایں نکته از من ای عزیز

خامشی را هر که سازد پیشه — گردد ایمن نبودش اندیشه

گر سلامت بایدت خاموش باش — نشست ایمن هر که نیکی [illegible]

از سخاوت مرد یابد سروری | شکر نعمت را بود افزون تری
هر که او شد ساکت و خاموش گرد | از سلامت کسوتی بر دوش کرد
گر همی خواهی که باشی در امان | رو نکوئی کن تو با خلق جهان
هر کرا عادت شود جود و کرم | در میان خلق گردد محترم
هر که کارِ نیک باید میکند | آن همه میدان که با خود میکند
ای برادر بندهٔ معبود باش | تا توانی با سخا و جود باش
باش از بخل بخیلان بر حذر | تا نسوزد مر ترا نار سقر

در بیان چیزها که آدمی را خواری آرد

چار چیزت برد از چار چیز | بشنو این نکته ز اہل تمیز
هر که زو صادر شود این چار کار | بیند او چار دگر بی اختیار
چون سوال آورد گردد خوار مرد | ماند تنها هر که استخفاف کرد
هر که در پایان کاری ننگرد | عاقبت روزی پشیمانی خورد
هر که نکند احتیاطِ کارها | بر دلش آخر نشیند بارها
هر که گشت از خوی بد ناسازگار | دوستان بشتاب گسلند از وی فرار

در بیان آنکه آدمی را شکست آرد

آدمی را چار چیز آرد شکست
با تو گویم گوش دار اے حق پرست

دشمن بسیار و وام بے شمار
جرم بسیار و عیال پر قطار

وائے مسکینی کہ غرق وام شد
ہر دم او از غصہ خون آشام شد

ہر کرا بسیار باشد دشمنش
خیرہ گردد ہر دو چشم روشنش

ہر کرا اطفال بسیارش بود
در زمانہ زاری کارش بود

در بیان صفت زنان و صبیان

چار چیز است از خطاہا اے پسر
گوش دار اے با تو گویم سر بسر

اوّل از زن داشتن چشم وفا
سادہ دل را بس خطا باشد خطا

المعنی زابلہ خطائے دیگر ست
صحبت صبیان از ینہا بدتر ست

چارمی از مکر دشمن ایمنی
کے کند دشمن بغیر از دشمنی

در بیان عطائے حق

چار چیز ست از عطاہائے کریم
با تو گویم یاد گیرش ای سلیم

فرض حق اول بجا آوردن ست
والدین از خویش راضی کردن ست

حکم دیگر چیست با شیطاں جہاد
چارمی نیکی بہ خلق نامراد

در بیان آنکہ عمر را زیادہ کند

میفزاید عمر مرد از چار چیز	این نصیحت بشنو اے جان عزیز
اوّل آوردن بگوش آواز خوش	وانگہے دیدن جمال ماہ وش
سوم آمد ایمنی بر مال و جان	میفزاید عمر مردم را ازان
آنکہ کارش بر مراد دل بود	در بقا افزونیش حاصل بود

در بیان آنکہ عمر را بکاہد

عمر مردم را بکاہد پنج چیز	یاد دارش چوں شنیدی ای عزیز
شد یکے زاں پنج در پیری نیاز	پس غریبی وانگہے رنج دراز
ہر کہ او بر مردہ اندازد نظر	عمر او بیشک بکاہد اے پسر
پنجم آمد ترس و بیم از دشمنان	عمر را اینہا ہمے دارد زیان
ہر کہ او از دشمناں ترساں بود	کار او ہر لحظہ دیگرساں بود

در بیان باعث زوال سلطنت

چار چیز آمد فساد پادشاہ	با تو میگویم ولے دارش نگاہ
اول اندر مملکت جور امیر	دیگر آں غفلت کہ باشد در وزیر
سیم آنکہ باشد خیانت در وزیر	بد بود گر قوتے یابد اسیر

چون بود عاقل وزیر و بی خبر / ملک شاه از وی بود زیر و زبر (از وزیر ۱۲)

گر خلل در کاتب دیوان بود / عاقبت رنج دل سلطان بود

گر امیران را شود قوت پدید / در ولایت فتنه باگردد جدید

چون صلاحت در وجود شه بود / دست میران از ستم کوته بود

گر نباشد واقف و دانا وزیر / پادشاه را زد بود رنج کثیر

گر ندارد شاه سیاست را بکار / ملک ویران گردد از هر نابکار

در بیان آنکه آبرو بریزد

دور باش از پنج خصلت ای پسر / تا نریزد آبرویت در نظر

اولا کم گوئی با مردم دروغ / زانکه گردی از دروغت بیفروغ

هر که استیزه کند با مهتران (جنگ ۱۲ سرداران ۱۲) / آبروئے خود بریزد بیگمان

پیش مردم هر کرا نبود ادب / گر بریزد آبرو نبود عجب

از سبکساران مباش ای نیکخوی / کز سبکساری بریزد آبروی

ای پسر با کمتران کمتر ستیز / وز حقارت آبروئے خود مریز

گر بعالم آبرو می بایدت / دائما خلق نکو می بایدت

هر که آهنگ سبکساری کند / ز آبروئے خویش [illegible] کند

جز حدیث راست با ہر دم مگوئی	تا نگردد آبرویت آب جوئے
از خلاف و ز خیانت باش دور	تا بود پیوستہ در روئے تو نور
گر ہمے خواہی کہ گویندت نکو	اے برادر ہیچ کس را بد مگو
تا نباشی در جہاں اندوہگیں	از حسد در روزگار کس مبیں

در بیان آنکہ آبرو بیفزاید

می فزاید آبرو از پنج چیز	با تو گویم بشنو اے اہل تمیز
در سخاوت کوش گر داری غنا	تا فزاید آبرویت از غنا
بردباری و وفاداری گزیں	زانکہ آب روئے افزاید ازیں
ہر کہ او بر خلق بخشاید ہمے	بیشک آب روئے افزاید ہمے
چوں بکار خویش حاضر بودہ	آبروئے خویش را افزودہ
از سخاوت آبرو افزوں بود	وز بخیلی بے خرد دلخوں بود
ہر کہ بر خلق بخشایش بود	آبروئے او در افزایش بود
تا بماند رازت از دشمن نہاں	سر خود با دوستاں مکن بیاں
باش دائم بہر یار با وفا	تا بروئے خویش بینی صد ضیا

اى برادر پردهٔ مردم مدر — تا ندرت پردهٔ ات شخصے دگر

با ہوائے دل مکن زنہار کار — تا نیارد پس پشیمانیت بار

تا زبانت باشد اے خواجہ دراز — دست کوتاه دار ہر جانب متاز

قدر مردم را شناس اى محترم — تا شناسد دیگرے قدر تو ہم

ہر کرا قدرے نباشد در جہاں — زنده مشمارش کہ ہست از مردگاں

از قناعت ہر کرا نبود نشاں — کے توانگر سازدش مال جہاں

بر عدو خویش چوں یابی ظفر — عفو پیش آر و ز جرمش درگذر

دائما می باش از حق ترسگار — نیز باش از رحمتش امیدوار

با تواضع باش و خو کن با ادب — صحبت پرہیزگاراں می طلب

بردباری جوئی و بے آزار باش — تا نہ گردد در شہر نام تو فاش

صبر و علم و حلم تریاق دل اند — حرص و بغض و کینہ زہر قاتل اند

ہمچو تریاق اند دانایان دہر — قاتل اند اى خواجہ نادانان چو زہر

مردم از تریاق می یابد نجات — خود کسے از زہر کے یابد حیات

فخر جملہ علمہا ناں دادن ست — در بروئے دوستاں بکشادن ست

گرچہ دانا باشی و اہل ہنر — خویش را کمتر ز ہر ناداں شمر

در بیان صحبت نادان

شد دو خصلت مرد نادان از نشان — صحبت صبیان و رغبت با زناں

در بیان صفت زندگانی

تا خوشی در زندگانی اے ولید — مرد را از خوئے بد گردد پدید

آنکہ نبود مرد را فعل نکو — مُردہ میدانش کہ نبود زندہ او

ہر کہ گوید عیب تو اندر حضور — می نماید راہت از ظلمت بنور

مر ترا ہر کس کہ گردد راہنمائے — شکر او میباید آوردن بجائے

مر خردمندان عالم را شناس — خُلق نیکو شرم نیکو زلباس

حال خود را از دو کس پنہاں مدار — از طبیب حاذق و از یار غار

تا صواب کار بینی سر بسر — بر مرادِ خود مکن کار اے پسر

تا توانی با زناں صحبت مجوئی — راز خود را نیز با ایشاں مگوئی

آنچہ اندر شرع باشد ناپسند — گرد آں ہرگز نگردای ہوشمند

ہر کرا کر دست حق بر تو حرام — دور باش از وے کہ باشی نیکنام

چونکہ روزی بر تو بکشاید خدائے — دل کشادہ دار تنگی کم نمائے

تازہ روئی خوش سخن باش ای اخی — تا بود نام تو در عالم سخی

بر مجور اندوه مرگ ای بوالهوس
چونکه وقت آید نه گردد پیش و پس

دل ز غل و غش همیشه پاک دار
تا توانی کینه در سینه مدار

تکیه کم کن خواجه بر کردار خویش
دل بنه بر رحمت جبار خویش

بهترین چیزها خلق نکوست
خالق خلق نیک را دارند دوست

رو فروتر باش دائم ای خلف
کین بود آرایش اهل سلف

آنکه باشد در کف شهوت اسیر
گرچه آزاد است او را بنده گیر

گر تو بینی ناکسی را سنگ راه
حاجت خود را ازو هرگز مخواه

بر در ناکس قدم هرگز مبر
ورنه بینی هم مس از وی خبر

تا توانی کار ابله را مساز
کار فرمایش ولی کمتر نواز

در بیان احتراز از دشمنان

از دو کس پرهیز کن ای هوشیار
تا نه بینی تلخی از روزگار

اول از دشمن که او استیزه روست
وانگهی از صحبت نادان دوست

خویش را از شر دشمن دور دار
یار نادان را ز خود مهجور دار

ای پسر کم گوی با مردم درشت
ورنگوئی از تو گردانند پشت

بهترین خصلت [illegible]
آنکه او [illegible]

چوں حدیث خوب گوئی با فقیر
بہ بود زانش کہ پوشانی حریر

خشم خوردن پیشۂ ہر سرور است
تلخ باشد و ز شکر شیریں تر است

ہر کہ با مردم نہ سازد در جہاں
زندگانی تلخ دارد بیگماں

آنکہ شوخ ست و ندارد شرم نیز
وانکہ او ناپاک زاد است اے عزیز

از ملامت تا بمانی در اماں
باش دایم ہمنشین زیرکاں

در بیان آنکہ خواری آرد

ہشت خصلت آورد خواری بروے
تا تو گوئیم گر ہمے گوئی بگوے

اوّل آں باشد کہ مانند مگس
مرد ناخواندہ شود مہمان کس

ہر کہ او مہمان کس ناخواندہ شد
نزد مردم خوار و زار و راندہ شد

دیگر آں باشد کہ نادانی رود
کدخدائی خانۂ مردم شود

کار کردن بر حدیث آں دو مرد
کز سر جہل اند دایم در نبرد

ہر کہ بنشیند زبردست صدر قوم
گر رسد خواری بروے نیست دور

نیست حجی را چو بر قول تو گوش
صد سخن گر باشدت یکسر بپوش

حاجت خود را بگو با دشمناں
زیں بتر خواری نگردد در جہاں

بازن وکودک مکن بازی ہلا ❊ تانہ گردی خوار وزار ومبتلا

در بیان زندگانی خوش

درجہاں شش چیز مے آید بکار ❊ اولاً یار وطعامِ خوشگوار

خوش بود یار موافق درجہاں ❊ یار مخدومی کہ باشد درجہاں

ہر سخن کاں راست گوئی ودرست ❊ بہ ز دنیا زانکہ دروے نفع تست

آنچہ ارزان است درعالم بہاش ❊ عقل کامل واں توزودل شاد باش

دشمنِ حق رانباید داشت دوست ❊ بازگشتِ جملہ چوں آخر بدوست

عیب کس راوانمے باید نمود ❊ زانکہ نبود ہیچ لحمے بے غدود

ازخدا خواہ آنچہ خواہی ای پسر ❊ نیست دردست خلایق خیر وشر

بندگاں رانیست ناصر جز اللہ ❊ یاری ازحق خواہ وازغیرش مخواہ

آنکہ ازقہر خدا نترسد بسے ❊ بیگماں ترسند ازوی ہر کسے

ازبدی گفتن زباں راہرکہ بست ❊ کرد شیطان لعین رازیردست

در بیان آنکہ اعتماد رانشاید

کس نیابد پنج چیز ازپنج کس ❊ یادگیر ازناصح اے صاحب نفس

سفلہ را با مروت نشگری	ہیچ بدخوئے نیابد بہتری
ہر کہ بر مال کساں دارد حسد	بوئے رحمت بر دماغش کی رسد
آنکہ کذاب ست و میگوید دروغ	نیست او را در وفاداری فروغ

در بیان نصیحت و خیر اندیشی

ہر کرا سہ کار عادت باشدش	در جہاں بخت و سعادت باشدش
اولا گر بیند او عیب کساں	در ملامت ہیچ نکشاید زبان
ہر کرا بینی براہ ناصواب	سر براہش آر تا یابی ثواب
رحمت خود را ز مردم دور دار	بار خود بر کس میفگن زینہار

در بیان تسلیم

گر ہمیخواہی کہ باشی رستگار	رخ مگرداں اے برادر از سہ کار
اولا دیدن بود حکم قضا	بعد ازاں جستن بجان و دل رضا
چیست سویم دور بودن از جفا	ہر کہ ایں دارد بود اہل صفا
ہر کہ دارد دانش و عقل و تمیز	جز براہ حق نہ بخشد ہیچ چیز
صدقۂ کالودہ گردد با ریا	کے بود آں خیر مقبول خدا
گر عمل خالص نگردد ہمچو زر	قلب را ناقد نیارد در نظر

تا توانگر باشی اندر روزگار | نفس را از آرزوہا باز دار

در بیان کرامت حق

چار چیز ہست از کرامتہائے حق | یاد دارش چوں ز من گیری سبق
اولا صدق زبانت در سخن | وانگہے حفظ امانت فہم کن
پس سخاوت ہست از فضل الٰہ | فضل حق داں در نظر داری نگاہ
تا توانی دور باش از سود خوار | زانکہ ہست از دشمنان کردگار
ہر کرا حق دادہ باشد ایں چہار | باشد آں کس مومن و پرہیزگار
پیش مردم آنکہ رازت کرد فاش | ہمدم آں ابلۂ باطل مباش
ہر کہ باشد مانع عشر و زکوٰۃ | وانکہ غافل وار بگذارد صلوٰۃ
پُر حذر باش از چناں کس زینہار | تا نہ سوزد مر ترا آسیب نار

در بیان فرو خوردن خشم ئ

لذت عمرت اگر باید بدہر | باش دایم پر حذر از خشم و قہر
چوں نہ گردد خلق با خوئی تو راست | گر بخوئی مردماں سازی رواست
اے برادر تکیۂ دولت مکن ئ | یاد دار از ناصح خود ایں سخن
سود نکنند گر گریزی از قضا | ہر چہ می آید بداں میدہ رضا

زانچه حاصل نیست دل خورسند دار | گوش دل را جانب این پند دار

هر کہ او با دوستان یکدل بود | جملہ مقصودِ دلش حاصل بود

در بیان جہان فانی

در جہان دانی کہ باشد معتبر | آنکہ او را باک نبود از خطر

کم کند با کس وفا این روزگار | جور دارد نیستش با مہر کار

آنکہ با تو روز غم بودست یار | روز شادی ہم بپرسش زینہار

روز محنت گر تو پردازی بہ کس | روز محنت باشدت فریادرس

چون بیابی دولتے از مستعان | اندران دولت بپرس از دوستان

مر ترا ہر کس کہ یار غم بود | چون رسد شادی ہمان ہمدم بود

در بیان معرفت اللہ

معرفت حاصل کن ای جان پدر | تا بیابی از خدائے خود خبر

ہر کہ عارف شد خدائے خویش را | در فنا بیند بقائے خویش را

ہر کہ او عارف نباشد زندہ نیست | قرب حق را لائق و ارزندہ نیست

ہر کہ او را معرفت حاصل نشد | ہیچ با مقصود خود واصل نشد

نفس خود را چون تو بشناسی ولا | حق تعالی را بدانی با عطا

عارف آں باشد کہ باشد حق شناس
ہر کہ عارف نیست گردد ناسپاس

ہست عارف را بدل مہر و وفا
کار عارف جملہ باشد با صفا

ہر کہ او را معرفت بخشد خدا
غیر حق را در دل او نیست جائی

نزد عارف نیست دنیا را خطر
بلکہ بر خود نیستش ہرگز نظر

معرفت فانی شدن در وے بود
ہر کہ فانی نیست عارف کے بود

عارف از دنیا و عقبیٰ فارغ است
زانچہ باشد غیر مولیٰ فارغ است

ہمت عارف بقائے حق بود (دیدار)
زانکہ در حق فانی مطلق بود

در بیان مذمت دنیا

باچہ ماند ایں جہاں گویم جواب
آنکہ بیند آدمی چیزے بخواب

چوں شوی بیدار از خواب اے عزیز
حاصلے نبود ز خوابت ہیچ چیز

ہمچنیں چوں زندہ افتاد و مرد
ہیچ چیزے از جہاں با خود نبرد

ہر کرا بود ست کردار نکوئی
در رہ عقبیٰ بود ہمراہ او

ایں جہاں چوں زنے داں خوبروے
خویش را آراید اندر چشم شوی

مرد را می پرورد اندر کنار
مکر و شیوہ مے نماید بیشمار

چوں بیابد خفتہ شوی را نہار
بیگماں سازد ہلاکش آں [illegible]

برتو باید اے عزیز و پرہنر	گر چنیں مکارہ باشی پرحذر

در بیان ورع

در ورع ثابت قدم باش اے پسر	گر ہمی خواہی کہ گردی در سفر
خانہ دیں آباد گردد از ورع	لیک میگردد خرابی از جمع
ہر کہ از علم ورع گیرد سبق (پرہیزگاری ۱۲)	دور باید بودنش از غیر حق
ترسگاری از ورع پیدا شود	ہر کہ باشد بے ورع رسوا شود
با ورع ہر کس کہ خود را کرد راست	جنبش و آرامش از بہر خداست
آنکہ از حق دوستی دارد طمع	در محبت کاذبش داں بے ورع

در بیان تقوی

چیست تقوی ترک شبہات و حرام	از لباس و از شراب و از حرام
ہر چہ افزونست گر باشد حلال	نزد اصحاب ورع باشد وبال
چوں ورع شد یار با علم و عمل	حسن اخلاق ترا ناید خلل
ناگہاں اے بندہ گر کردی گناہ	توبہ کن در حال و عذر آں بخواہ
چوں گناہ نقد آمد در وجود	توبہ نسیہ[1] ندارد ہیچ سود ہے
در انابت[2] کاہلی کردن خطاست	بر امید زندگی کاہلی بیوفاست

در بیان فواید خدمت

تا توانی اے پسر خدمت گزین ‌‌ ‌‌ تا شود اسپ مرادت زیر زین

بندۂ چوں خدمتِ مرداں کند ‌‌ ‌‌ خدمت او گنبدِ گرداں کند

بهر خدمت هر که بر بندد میاں ‌‌ ‌‌ باشد از آفاتِ دنیا در اماں

هر که پیش صالحاں خدمت کند ‌‌ ‌‌ ایزدش با دولت و حرمت کند

خادماں راهست در جنت مآب (جائے بازگشت ۱۲) ‌‌ ‌‌ روز محشر بیحساب و بے عقاب

خادماں باشند اخواں را شفیع ‌‌ ‌‌ جائے ایشاں در جهاں باشد رفیع

گرچه خادم عاصی و مفلس بود ‌‌ ‌‌ بهتر از صد عابد ناکس بود

میدهد هر خادمی را استعاں ‌‌ ‌‌ اجر و مزدِ صائماں و قائماں (روزه داران ۱۲) (نماز گزاران ۱۲)

بهر خدمت هر که بر بندد کمر ‌‌ ‌‌ از درخت معرفت یابد ثمر

هر که خادم شد جنانش میدهند ‌‌ ‌‌ هم ثواب غازیانش میدهند (جهاد کننده کافران ۱۲)

در بیان صدقه

در اماں باشی ز قهر کردگار ‌‌ ‌‌ صدقه میده در نهان و آشکار

صدقه ده هر بامداد و هر پگاه ‌‌ ‌‌ تا بلاها از تو گرداند اله

هر که او را خیر عادت می شود ‌‌ ‌‌ بیگماں عمرش زیادت میشود

آنکه نیکی میکند در حق ناس | بهترین مردمان او را شناس

آنکه از وی هست مردم را ضرر | درمیان خلق زو نبود بتر

دین ندارد هر که نبود ترسگار | نیست عقل آنرا که باشد نابکار

باورع باش اے پسر گر مومنی | کافری از قهر حق گر ایمنی

هر کرا نبود ورع ایمانش نیست | هر کرا نبود حیا احسانش نیست

توبه نبود هر کرا توفیق نیست | حق نه بیند هر کرا تحقیق نیست

در بیان تعظیم مهمان

اے برادر میهمانرا نیک دار | هست مهمان از عطائی کردگار

میهمان روزی بخود می آورد | پس گناه میزبان را می برد

هر کرا جبار دارد دشمنش | باز دارد میهمان از مسکنش

اے برادر دار مهمان را عزیز | تا بیابی عزت از رحمان تو نیز

مومنے کو داشت مهمان را نکو | حق گشاید باب جنت را برو

هر کرا شد طبع از مهمان ملول | از وی آزرده خدا و هم رسول

بندهٔ کو خدمت مهمان کند | خویش را شائستهٔ رحمان کند

هر که مهمان را بروی تازه دید | از خدا الطاف بے اندازه دید

از تکلف دور باش اے میزباں ‏ ‏ تا گرانی نبودت از میہماں

میہماں را اے پسر اعزاز کن ‏ ‏ گر بود کافر برو در باز کن

ہست مہماں از عطاہائے کریم ‏ ‏ ہر کہ زو پنہاں شود باشد لئیم

معرفت داری گرہ بر زر مبند ‏ ‏ چوں رسد مہماں بروئیش در مبند

خیز و بر خوانِ کسے مہماں مشو ‏ ‏ چوں رسد مہماں ازو پنہاں مشو

ہر کہ مہماں را گرامی مے کند ‏ ‏ کوشش در نیک نامی مے کند

ہر کہ مہمانت شود از خاص و عام ‏ ‏ پیش او میباید آوردن طعام

زانچہ داری اندک و بیش ای پسر ‏ ‏ بردہ باید پیش درویش اے پسر

ناں بدہ بر جائعاں بہر خدائے ‏ ‏ تا دہندت در بہشت عدن جائے

باتن عور آنکہ بخشد جامۂ ‏ ‏ حق دہد او را ز رحمت نامۂ

ہر کہ ثوبے باتن عورے دہد ‏ ‏ در دو عالم ایزدش نورے دہد

گر براری حاجت محتاج را ‏ ‏ بر سر اقبال یابی تاج را

ہر کرا باشد بدولت بختیار ‏ ‏ خیر ورزد در نہان و آشکار

ای پسر ہرگز مخور نان بخیل ‏ ‏ کم نشیں در عمر بر نان بخیل

ناں ممسک جملہ رنجست و عنا ‏ ‏ میشود نان سخی نور و صفا

تانخوانندت بخواں کس مرد ‏ ‏ ‏ ور پئے مُردار چوں گرگس مرو

چشم نیکی از خسیس دوں مدار ‏ ‏ ‏ سقف ویراں را تو بر استوں مدار

گر کنی خیرے تو آں از خود مبیں ‏ ‏ ‏ ہر چہ بینی نیک بین و بد مبیں

در بیان علامات احمق

سہ علامت داں کہ در احمق بود ‏ ‏ ‏ اولا غافل زیاد حق بود

گفتن بسیار عادت باشدش ‏ ‏ ‏ کاہلی اندر عبادت باشدش

اے پسر چوں احمق و غافل مباش ‏ ‏ ‏ یکدم از یاد خدا غافل مباش

ہر کہ او از یاد حق غافل بود ‏ ‏ ‏ از حماقت در رہ باطل بود

ہیچ از فرمانِ حق گردن متاب ‏ ‏ ‏ تا نمانی روز محشر در عذاب

باطلے را اے پسر گردن منہ ‏ ‏ ‏ نقد مرداں را بہر کودن منہ

در قضائے آسمانی دم مزن ‏ ‏ ‏ ہر کسے را بیش بین و کم مزن

دست خود را سوئے نامحرم میاز ‏ ‏ ‏ جانب مال یتیماں ہم میاز

تا توانی راز با ہمدم مگوی ‏ ‏ ‏ گر تو باشی نیز با خود ہم مگوی

تا شوی آزاد و مقبول العزیز ‏ ‏ ‏ بے طمع میباش گر داری تمیز

هست فاسق را سه خصلت در نهاد	باشد اوّل در دلش حُب فساد
خصلتش آزردن خلق خداست	دور دارد خویش را از راه راست

در بیان علامات شقی

هست ظاهر سه علامت در شقی	می خورد دایم حرام از احمقی
بے طہارت باشد و بیگاه خیز	ہم ز اہل علم باشد در گریز
اے پسر مگریز از اہل علوم	تا نسوزد مر ترا نار سموم
تا توانی ہیچ کس را بد مگوئے	پیش مردم عیب ہر کس را مجوی
با طہارت باش و پاکی پیشہ کن	وز عذاب گور نیز اندیشہ کن

در بیان علامات بخیل

سہ علامت ظاہر آمد در بخیل	با تو گویم یاد گیرش ای خلیل
اولاً از سائلاں ترساں بُود	وز بلائے جوع ہم لرزاں بود
چوں رسد در راہ بخویش و آشنا	بگذرد آنجا و گوید مرحبا
نیست از مالش کسے را فائدہ	کم رسد با کس ز خوانش مائدہ

در بیان قساوت قلب

باضعیفاں باشدش جور و ستم | ہم قناعت نبودش با بیش و کم
موعظت ہر چند گوئی بیشتر | در دل سختش نباشد کار گر
اہل دنیا را بمعنی مردہ داں | تا نباشد ہمنشیں با مردگاں

در بیان حاجت خواستن

حاجت خود را مجو از زشت روے | آنکہ دارد روے خوب از وی بجوے
مومنے را با تو چوں افتاد کار | تا توانی حاجت او را بر آر
حاجتے خود را جز از سلطاں مخواہ | چوں نخواہی یافت از درباں مخواہ
از وفاتِ دشمناں شادی مکن | از کسے بیش از کس آزادی مکن

در بیان قناعت

با قناعت ساز دائم اے پسر | گرچہ ہیچ از فقر نبود تلخ تر
ہر سحر برخیز و استغفار کن | فرصتے اکنوں کہ داری کار کن
ہمنشین خویش را غیبت مکن | غیر شیطاں با کسے لعنت مکن
چوں شود ہر روز در عالم جدید | از گناہاں توبہ میباید گزید
گر گراتے نباشد از خدا | حق نہ ستاند ز ہر چیزے وداد
تا توانی حاجت مسکیں برار | تا بر آرد حاجتت را کردگار
ہست مالت جملہ در کف عاریت | گر بماند از تو باشد زاریت

لہ ظاہر است کہ در وقت بیان حاجت روا نی مدارد ۱۲

عاریت را باز میباید سپرد — هیچ کس دیدی که زر با خود ببرد

حاصل از دنیا چه باشد ای امین — ده گز کرباس سه گز از زمین

هرچه داری در ره حق آن تست — آنچه ماند از تو بلای جان تست

هر که با اندک ز حق راضی شود — حاجتش او را خدا قاضی بود

هست دنیا بر مثال قنطره — بگذر از وی گر تو داری رو براه

هر که سازد بر سر پل خانهٔ — نیست عاقل او بود دیوانهٔ

از خدا نبود روا جستن غنا — هست مومن را غنا رنج و عنا

فقر درویشی شفای مومن ست — زانکه اندر وی صفای مومن ست

مال و اولادت بمعنی دشمن اند — گرچه نزدیک تو چشم روشن اند

اِنَّمَا اَوْلَادُکُمْ ، یا یاد گیر — مال و ملک این جهان بر باد گیر

مرد راه را رو بدنیا سود نیست — هرگزش اندیشهٔ نابود نیست

هر که از صدق دل صافی بود — خرقهٔ با لقمهٔ کافی بود

هر که در بند زیادت می شود — دور از اهل سعادت می شود

بندگان حق چو جان را باختند — اسپ همت تا ثریا تاختند

تا نسازی در ره حق هرچه هست — آنچه می باید کجا آید بدست

در بیان: نشان گنج سخن گوید

در سخا کوش ای برادر در سخا ۔ تا بیابی از بس شدت رخا

باش پیوسته جوانمرد ای اخی ۔ زانکہ نبود دوزخی مرد سخی

در رخ مرد سخی نور و صفاست ۔ زانکہ در جنت قرین مصطفی است

حق تعالی بر در جنت نوشت ۔ اینکہ جای اسخیا باشد بہشت

اسخیا را با جہنم کار نیست ۔ جای ممسک جز درون نار نیست

کار اہل بخل از ابلیس دان ۔ در جہنم ہمدم ابلیس دان

ہیچ ممسک نگذرد سوی بہشت ۔ بلکہ با او کی رسد بوی بہشت

آنکہ میخوانند مر او را سقر ۔ اہل کبر و بخل را باشد مقر

ای پسر در مردمی مشہور باش ۔ از بخیلی وز تکبر دور باش

با سخا باش و تواضع پیشہ گیر ۔ تا شود روی دلت بدر منیر

در بیان کارہای شیطانی

چار خصلت فعل شیطانی بود ۔ داند آنہا ہر کہ رحمانی بود

عطسہ ہر دم چو بگذشت از یکی ۔ باشد آن از فعل شیطان بیشکی

خون بینی نیز از شیطان بود ۔ زانکہ ظاہر دشمن انسان بود

جامیازہ فعل شیطان است و قی ۔ ای پسر ایمن مباش از مکر وی

در بیان علامات منافق

دور باش ای خواجه از اهل نفاق | در جهنم دان منافق را وثاق
سه علامت در منافق ظاهرست | زان سبب مقهور قهر قاهرست
وعدهای او همه باشد خلاف | قول او نبود بغیر از کذب و لاف
مومنان را کم اعانت می کند | هم امانت را خیانت میکند
نیست در وعده منافق را وفا | زان نباشد در رخش نور و صفا
تا نه پنداری منافق را امین | نیست باد اثرش از روی زمین
از منافق ای پسر پرهیز کن | تیغ از بهر قتلش تیز کن
با منافق هر که همراه می شود | منزل او در تک چاه می شود

در بیان علامات متقی

سه علامت باشد اندر متقی | کے بود نسبت تقی را با شقی
پر حذر باش ای تقی از یار بد | تا نیندازد ترا در کار بد
کم رود گرد دروغش بر زبان | از طریق کذب باشد بر کران
از حلال و پاک هم گیرند کام | تا نیفتد اهل تقوی در حرام

در بیان علامات اهل جنت

هر کرا باشد سه خصلت در سرشت | باشد آنکس بیشک از اهل بهشت
شکر در نعما و صبر اندر بلا | می دہد آئینہ دل را جلا

هر که مستغفر بود اندر گناه
حق ز نار دوزخش دارد نگاه

هر که ترسد از اله خویشتن
خواهد او عذر گناه خویشتن

معصیت هر که پی در پی کند
ایزدش از اهل جنت کی کند

ای پسر دایم باستغفار باش
وز بدان و مفسدان بیزار باش

گر کنی خیری بدست خویش کن
خیر خود را وقف هر درویش کن

یک درم کان از دست خود دهند
به بود زان کز پس او صد دهند

گر نه بخشی خود یکی خرمای تر
بهتر از بعد تو صد مثقال زر

هر چه بخشیدی مکن با او رجوع
گر ز پا افتادهٔ از دست جوع

این بدان ماند که شخصی قی کند
باز میل خوردن آن میکند

ای پسر گر چیز کی بخشد پدر
میرسد گر باز گیرد زان پسر

ای پسر شادی زمال و زر مجوی
آنچه کس را دادهٔ دیگر مجوی

در بیان آنکه در دنیا از آن خوش نباید بود

شادی دنیا سراسر غم بود
شور او را در عقب ماتم بود

نهی لا تفرح ز قرآن گوش دار
جای شادی نیست دنیا هوشدار

شادمانی را ندارد دوست حق
این سخن دارم ز استادان سبق

ای پسر با محنت و غم خوی کن
روی را در جانب دلجوی کن

گر فرح داری ز فضل حق رواست | لیک از دنیا فرح جستن خطاست
حزن و اندوه هست قوت بندگان | غم شود یاری فرح جویندگان
از چه موجودی بیندیش ای پسر | هر کسی دارد غم خویش ای پسر
کرد ایزد مر ترا از نیست هست | از برای آنکه باشی حق پرست
تا تو باشی بندهٔ معبود باش | با حیا و با سخا و جود باش

در بیان نصایح و نتایج دینی و دنیوی

خواب کم کن اول روز ای پسر | نفس را بد خو میاموز ای پسر
آخر روزت نکو نبود منام | پیشتر از شام خواب آید حرام
اهل حکمت را نمی آید صواب | درمیان آفتاب و سایه خواب
ای پسر هرگز مرو تنها سفر | باشدت رفتن سفر تنها خطر
دست را بر رخ زدن شوم ست شوم | استماع علم از اهل علوم
شب در آئینه نظر کردن خطاست | روز اگر بینی تو روئی خود رواست
خانه گر تنها و تاریکت بود | مونسے باید که نزدیکت بود
دست را کم زن تو در زیر زنخ | نزد اهل علم سرد آید چو یخ
چارپایان را چو بینی در قطار | درمیان شان نیائی زینهار

تا شود عمرت زیاده در جهان
رو نکوئی کن نکوئی در نهان

تا نکاهد روزیت در روزگار
معصیت کم کن به عالم زینهار

هر که رود در فسق و در عصیان کند
ایزد اندر رزق او نقصان کند

کم شود روزی ز گفتار دروغ
در سخن کذاب را نبود فروغ

فاقه آرد خواب بسیار ای پسر
خواب کم کن باش بیدار ای پسر

هر که شب در خواب عریان میکند
در نصیب خویش نقصان میکند

بول عریان هم فقیری آورد
اندوه بسیار پیری آورد

در جنابت بد بود خوردن طعام
ناپسندست این بنزد خاص و عام

ریزهٔ نان را میفگن زیر پای
گر همیخواهی تو نعمت از خدای

شب مزن جاروب هرگز خانه در
خاکرو هم منه در زیر در

گر تو خوانی باب و مامت را بنام
نعمت حق بر تو میگردد حرام

گر بهر چوبی کنی دندان خلال
بینوا گردی و افتی در وبال

دست را هرگز به خاک و گل مشوی
از برای دست شستن آبجوی

ای پسر بر آستان در مشین
کم شود روزی ز کردار چنین

تکیه کم کن نیز در پهلوی در
باش دایم از چنین خصلت بدر

در خلا جا گر طهارت میکنی
وقت خورد را دال که عادت مکنی

جامه را بر تن نشاید دوختن — باید از مردان ادب آموختن
گر بدامن پاک سازی روئے خویش — روز بینت کم گردد اے درویش بیش
دیر رو بازار بیرون آئی زود — زانکه رفتن را نیابی هیچ سود
نیک نبود گر کشی از دم چراغ — راه نه دود چراغ اندر دماغ
کم زن اندر ریش شانهٔ مشترک — زانکه آن خاص تو باشد خوشترک
از گدایان پاره هائے نان مخر — زانکه می آرد فقیری اے پسر
دور کن از خانه تار عنکبوت — باشد اندر خانه اش نقصان قوت
خرج را بیرون زاندازه مکن — خشک ریش خویش را تازه مکن
دسترس گر باشدت تنگی مکن — چونکه راهواری براه لنگی مکن

در بیان فواید صبر

تا شوی در روزگار از صابران — غم مکن از دیدن سختی گران
گر ترش سازی تو رو اندر بلا — خویش را از صابران مشمر ہلا
در بلا وقتیکه صابر نیستی — نزد اہل صدق شاکر نیستی
بے شکایت صبر تو باشد جمیل — با کسی کم کن شکایت ای خلیل
گر نباشد فخر از درویشیت — کے باہل فقر باشد خویشیت
گر ہمہ جنبش بہ فرمان باشدت — حرمت از خدمت فراوان باشدت

بنده از خدمت به عقبی میرسد — لیکن از حرمت بمولی می رسد

حرمت در خدمت آرام دلست — هر که خدمت کرد مرد مقبل ست

گر نه گردی ای پسر گرد خلاف — آنکهی زیبد ترا در صبر لاف

گر همی داری فرج را انتظار — در بلا جز صبر نبود هیچ کار

در بیان تجرید و تفرید

گر صفا می بایدت تجرید شو — ور خبر داری ز اهل دید شو

ترک دعوی هست تجرید ای پسر — فهم کن معنی تفرید ای پسر

اصل تجریدت وداع شهوت ست — بلکه کلی انقطاع شهوت ست

گر دهی یکبار شهوت را طلاق — آن زمان گردی تو در تفرید طاق

گر تو برداری ز غیرش اعتمید — آنکه از تجرید گردی با امید

اعتمادت چون بحق بود — آن دمت تفرید جان مطلق بود

ترک دنیا کن برای آخرت — وز بدن برکش لباس فاخرت

گر بیابی از سعادت این مقام — صاحب تجرید باشی والسلام

گر ز دنیا دست شوئی بهر حق — وانگه از تفرید گویندت سبق

رو مجرد باش وانگه فرد باش — تا بهر فوقی نبینی گرد باش

ہرکہ گرد گورہ انگشت گشت
جامہ از دودش سیاہ و زشت گشت

وانکہ با عطار میگردد قریب
او ہمی یابد ز بوئی خوش نصیب

ہمنشین صالحان باش ای پسر
دور باش از رند و قلاش ای پسر

جانب ظالم مکن میل ای عزیز
ور کنی گردی ازاں خیل العزیز

روز اہل ظلم بگریز اے عزیز
تا نہ سوزی ز آتش تیز اے فقیر

صحبت ظالم بسان آتش ست
زانکہ خلق آزار تند و سرکش ست

از حضور صالحان صالح شوی
ور نشینی با بداں طالع شوی (فاسق بدکار ۱۲)

ہرکہ او با صالحان ہمدم شود
در حریم خاص حق محرم شود

اے پسر بگذار راہ شرع را
اصل یابی گر بگیری فرع را

از شریعت گر نہی بیرون قدم
در ضلالت افتی و رنج و الم (گمراہی ۱۲)

ہرکہ در راہ ضلالت می رود
از جہالت یا بطالت می رود

حق طلب و ز کار باطل دور باش
در سخا و مردمی مشہور باش

ہرکہ نگزیند صراط مستقیم
در عذاب آخرت ماند مقیم

در رہ شیطاں منہ گام ای اخی
تا نہ گردی خوار و بدنام ای اخی

ہرکہ در راہ حقیقت سالک ست
روز و شب خایف ز قہر مالک ست

برخلاف نفس کن کار ای پسر
تا نیفتی زار در نار ای پسر

چار چیز است از کرامتهای حق — مقبلست آنکس که گیرد این سبق

اول آن باشد که باشد راستگوی — با سخا هم باشد و هم تازه روی

بعد ازان حفظ امانت باشدش — هم نظر پاک از خیانت باشدش

هر کرا حق داده باشد این چهار — باشد آنکس مومن و پرهیزگار

دربیان آنکه دوستی را نشاید

دوست بد باشد زیانکار ای پسر — تو طمع زان دوست بردار ای پسر

هر که میگوید بدیهای تو فاش — دوست مشمارش بد و همدم مباش

دوستی هرگز مکن با باده خوار — از چنان کس خویشتن را دور دار

منعمی گر میکند ترک زکوة — دور از وی باش ناداری حیوة

دور شو زان کس که خواهد از تو سود — گر سر خود بر قدمهای تو سود

ای پسر از سود خواران کن حذر — خصم ایشان شد خدای دادگر

آنکه از مردم همی گیرد ربا — زینهار او را نه گوئی مرحبا

دربیان غمخواری مردم

بر سر بالین بیماران گذر — زانکه هست این سنت خیر البشر

خاطر ایتام دریاب نیز ‌‌ ‌‌ تا ترا پیوسته حق دارد عزیز

چوں شود گریاں یتیمی ناگہاں ‌‌ ‌‌ عرش حق در جنبش آید آں زماں

چوں یتیمی را کسے گریاں کند ‌‌ ‌‌ مالکش اندر دوزخش بریاں کند

آنکہ خنداند یتیمی خستہ را ‌‌ ‌‌ باز یابد جنت دربستہ را

ہرکہ اسرارت کند فاش اے پسر ‌‌ ‌‌ از چناں کس دور میباش ای پسر

در جوانی دار پیراں را عزیز ‌‌ ‌‌ تا عزیز دیگراں باشی تو نیز

بر ضعیفاں گر ببخشائے رواست ‌‌ ‌‌ کیں ز سیرتہائے خوب اولیاست

بر سر سیری مخور ہرگز طعام ‌‌ ‌‌ تا نمیرد در بدن قلب ای غلام

علت مردم ز پرخواری بود ‌‌ ‌‌ خوردن پرشکم بیماری بود

راحتے نبود حسود شوم را ‌‌ ‌‌ کاذب بدبخت را نبود وفا

ہر منافق را تو دشمن دار باش ‌‌ ‌‌ از وی واز فعل وی بیزار باش

توبۂ بدخو کجا محکم بود ‌‌ ‌‌ مو بخیلاں را مروت کم بود

تا شود دین تو صافی چوں زلال ‌‌ ‌‌ باش دایم طالب قوت حلال

آنکہ باشد در پئے قوت حرام ‌‌ ‌‌ در تن او دل ہمی میرد تمام

رو بپرسیدن بر خویشان خویش — تا که گردد مدت عمر تو بیش

هر که گرداند ز خویشاوند رو — بیگمان نقصان پذیرد عمر او

هر که او ترک اقارب می کند — جسم خود قوت عقارب میکند

گرچه خویشانِ تو باشند از بدان — بدتر از قطع رحم چیزے مدان

هر که او از خویش خود بیگانه شد — نامش از روئی بدی افسانه شد

در بیان فتوات

چیست مردی ای پسر نیکو بدان — اولاً ترسیدن از حق در نهان

عذر خواهد مرد پیش از معصیت — باشدش طاعات بیش از معصیت

آنکه کار نیک مردان میکند — با ضعیفان لطف احسان میکند

هر که او باشد ز مردان خدا — باشد اندر تنگدستی با سخا

ای پسر در صحبت مردان درآ — تا نظر یابی از فضل خدائی

هر که از مردان حق دارد نشان — نگذراند عیب دشمن بر زبان

خود نه خواهد مرد خصمانرا هلاک — از غم ایشان شود اندوهناک

مے بجوید مرد انصاف از یکے — گر رسد ظلم و جفا با او بسے

هر که باشد اندر ره مردان نهاد — کے رود هرگز به دنبال مراد

ای پسر ترک مرادِ خویش گیر	وانگهے راہ سلامت پیش گیر

در بیان فقر

فقر میدانی چہ باشد اے پسر	باتو گویم گر نداری زاں خبر
گرچہ باشد بینوا در زیر دلق	خویش را منعم نماید پیش خلق
گرسنہ باشد ز سیری دم زند	دوستی با دشمنانِ خود کند
گرچہ باشد لاغر و خوار و ضعیف	وقت طاعت کم نباشد از حریف
خون دل پر دارد و دست تہی	مے نماید در نزاری فربہی
ای پسر خود را بدرویشاں سپار	تا نگہدارد ترا پروردگار
با فقیراں ہر کہ ہمدم میشود	در سرائے خُلد محرم می شود

در بیان انتباہ از غفلت

در بلا یاری مخواہ از ہیچ کس	زانکہ نبود جز خدا فریاد رس
از خدائے خویشتن غافل مباش	غافلانہ در رہِ باطل مباش
جائی گریہ ست اینجاں در روئے تخند	چشم عبرت برکشا و لب بہ بند
ہمچو مور از حرص ہر سوئے مرو	پند ناصح را بگوش جاں شنو
ای پسر کودک نۂ بازی مکن	کار با شیطان بانبازی مکن

نفس بد را در گنه یاری مده
عمر بر باد از تبه کاری مده

هر کجا تهمت بود آنجا مرو
راه حق را همچو نابینا مرو

دشمنی داری ازو ایمن مباش
زیر سقف بے ستون ساکن مباش

در رهِ فسق و هوا مرکب متاز
خویشتن را مسخرهٔ شیطان مساز

چون سفر در پیش داری زاد گیر
عمر خود را سر بسر بر باد گیر

ای پسر اندیشه از اغلال کن
نفس بد را از لگد پامال کن

تا نسوزی سازگاری پیشه کن
از عذاب قهر حق اندیشه کن

جمله را چون هست بر دوزخ گذر
جائے شادی نیست با چندین خطر

آتشے در پیش داری ای فقیر
هیچ خوفت نیست از نار سعیر

عقبه در راه است و بارت بس گران
نگذرد بارت به سعی دیگران

داری اندر پیش روز رستخیز
از خدایت نیست امکان گریز

ای پسر راه شریعت پیش گیر
زود تر ترک هوائے خویش گیر

ای برادر باش در فرمان حق
تا بیابی جنت و رضوان حق

گردن از حکم خدایت بر متاب
تا نه یابی روز محشر در عذاب

تا بیابی در بهشت عدن جائے
شفقتے بنمائے با خلق خدائے

تا دهندت جای در دار السلام | با فقیران روز و شب می‌ده طعام

شاد گرداری درون خسته را | باز یابی جنت در بسته را

هر که آرد این نصیحت را بجا | در دو عالم راحتش بخشد خدای

یا الهی رحم کن بر ما همه | عفو کن جمله گناه ما همه

عاجزیم و جرمها کرده بسے | نیست ما را غیر تو دیگر کسے

گر بخوانی ور برانی بنده ایم | هر چه حکمت تست از آن خورسند ایم

رحمت حق باد بر جان کسے | کین نصایح را بخواند او بسے

در بیان خاتمه کتاب

رحمتے بادا بسے از ذو الجلال | بر روان پاک آن صاحب کمال

کین همه درها بنظم آورده است | غوطه‌ها در بحر معنی خورده است

یادگاری در جهان بگذاشته | هیچ پندے را فرو نگذاشته

اهل دین را این قدر کافی بود | اهل دنیا را همین وافی بود

هر که اینها را بداند عاقل ست | وانکه اینها کار بندد کامل ست

در جوار انبیاء دار السلام | همنشین اولیا باشد مدام

یارب آن ... [illegible] رسد | چشم ... [illegible] رسد

خلعتِ راہ سعادت پوشیم	شربتِ شہدِ شہادت نوشیم
ہم تو میباشی مرا فریاد رس	چوں ندارم در دو عالم جز تو کس

پندِ لقمان حکیم بصاحبزادہ ذوالاحترام و التکریم رحمۃ اللہ تعالیٰ

اول آنکہ ای جان پدر خدائی عز و جل را بشناس۔ و ہر چہ از پند و نصیحت گوئی نخست آں بر آں کار کن۔ سخن باندازۂ خویش گوئی۔ قدر مردم بداں۔ حق ہمہ کس بشناس۔ راز خود را نگاہ دار۔ یار را وقت سختی بیازمای۔ دوست را بسود و زیاں امتحان کن۔ از مردم ابلہ و ناداں بگریز۔ دوست زیرک دانا گزین۔ در کار خیر جد و جہد نمائی۔ برکن یاراں و دوستاں را عزیز دار۔ با دوست و دشمن ابرو گشادہ دار۔ بر زناں اعتماد مکن۔ تدبیر با مردم مصلح و دانا کن۔ سخن بحجت گوئی۔ جوانی را غنیمت داں۔ ہنگام جوانی کار دو جہانی راست کن۔ مادر و پدر را غنیمت داں۔ استاد را بہتر از پدر شمر۔ خرچ باندازۂ دخل کن۔ در ہمہ کار میانہ رو باش۔ جوانمردی پیشہ کن۔ خدمت مہماں بواجبی ادا کن۔ در خانہ کہ روی چشم و زباں را نگاہدار۔ جامہ و تن پاک دار۔ با جماعت یار باش۔ فرزند را علم و ادب بیاموز و اگر ممکن باشد تیر انداختن و سواری بیاموز۔ دار کفش دوزد کن۔ بہ شب چوں سخن گوئی آہستہ و نرم گوی۔ بروز چوں گوئی بہر سوئے نگاہ کن۔ کم خوردن و کم گفتن را عادت انداز۔ از ہر چہ خود نہ پسندی بدیگراں مپسند۔ کار با دانش و تدبیر کن۔ ناآموختہ استادی مکن۔ با زن و کودک راز مگوی۔ بر خیر کساں دل منہ۔ از بداں اصلاح چشم و فا مدار۔ بے اندیشہ در کار مشو۔ تا کردہ را کردہ مشمر۔ بہ [illegible] بر خود واسپیغکن۔ از خود بزرگ مزاح مکن۔ با مردم بزرگ سخن دراز مگوی۔ عوام الناس را گستاخ مساز۔ حاجتمند را نومید مکن۔ از جنگ گذشتہ یاد مکن۔ خیر کساں با خیر خود میامیز۔ مال خود را بدست دشمن خود منمائے۔ خویشاوندی از خویشاونداں مبر۔ کساں را کہ پیش باشند بغیبت یاد مکن۔ بخود منگر۔ جماعت کہ ایستادہ باشند تو نیز موافقت ہمہ کن۔ انگشتاں ہمہ گزداں۔ در پیش مردم خلال دنداں مکن۔ آب دہن و بینی باواز بلند میانداز۔ در خانہ دست بر دہن نہ۔ بروئے مردم مردم کاہلی مکش۔ انگشت در بینی مکن۔ سخن ہزل با بیختہ مگو۔ سخن گفتہ را دیگر باز مخواہ۔ مردم را پیش مردم خجل مکن۔ نشانہ بچشم و ابرو مکن۔

از سخنے کہ خندہ آید حذر کن۔ تنہا بخود و اہل خود پیش کس مگو۔ خود را چوں زناں میاراسئے۔ مگر برادر و فرزنداں مباش۔ زباں را نگہدار۔ در وقت سخن دست مجنباں۔ حرمت ہر کس را پاس دار۔ بہ آمد کساں بہ دستاں مشو۔ مردہ را بپیری یاد مکن۔ کہ سودے ندارد۔ تا توانی جنگ و خصومت مساز۔ قوت از بلائے باش۔ آزمودہ کس را بصلاح گماں مبر۔ ناں خود بر سفرۂ دیگراں مخور۔ در کارہا تعجیل مکن۔ برائے دنیا خود را در رنج میفگن۔ ہر کہ خود را نشناسد او را بشناس۔ در حالت غضب سخن نفہمیدہ مگوئی۔ بہ آستین آب بینی پاک مکن۔ بوقت برآمدن آفتاب مخسپ۔ پیش مردم مخور۔ از بزرگاں برادر پیش مرو۔ در میان سخن مردم میا۔ پیش شریر نامرد [illegible] ملک نظر بوسے

زمین بدار۔ اگر توانی بدستور برہنہ سوار شو۔ پیش مہمان بہ کسے خشم مکن۔ مہمان را کار مفرمائے۔ با دیوانہ دست سخن مگری۔ با فارغان و با دباشاہ بر سر غلہ ازمنشیں۔ بہر سودہ دزبان اہرزی خود مریز۔ فضول متکبر مباش۔ خصومت مردم بخویش مگیر۔ از جنگ و فتنہ برکراں باش۔ پے کاہد و انگشتری ودرم مباش۔ اعانت کن چندانکہ خود را خوار نہ سازی۔ فروتن باش و زندگانی کن۔ بخدائے تعالیٰ بہ صدق و بہ نفس بقہر و با خلق بہ انصاف و بزرگاں خدمت و بخوردان بہ شفقت و بدرویشان بہ سخاوت و بدوستان دبارائی نصیحت و بدشمناں بہ حلم و بہ جاہلاں بہ خاموشی و بہ عالماں تواضع باش۔ طرز بسر بر۔ بسال کسے طمع مکن و چوں آید منع مکن۔ و چوں پیش آید جمع مکن۔ و گفت سہ ہزار کلمہ در نصیحت نوشتہ ام۔ سہ کلمہ ازاں برگزیدہ ام و ازاں دو یاد دار و یک را فراموش گرداں۔ یعنی خدائی تعالیٰ و مرگ را یاد دار و نیکی را فراموش کن۔ و نیز فرمودہ اند خاموشی ہفت خاصیت دارد۔ زینت بے پیرایہ ہیبت بے سلطنت عبادتے بے محنت حصار بے دیوار بے نیازی بے عذر فراغ از کراماً کاتبین پوشیدن عیبہا بلیت بطبعم ہیچ مضموں بزلب بستن نمی آید ... خموشی معنی دارد کہ در گفتن نمی آید۔

فرد

سینہ‌ہا را خاموشی گنجینۂ گوہر کند ... یاد دارم از صدف ایں نکتہ سر بستہ را

نقل است کہ از و پرسید ند معنی بلوغ چیست فرمود دو معنی دارد یکے آنکہ از مرد منی بیروں آید۔ دوم آنکہ مرد از منی بیروں آید۔

تتمہ

عمدہ اور بارعایت کتابوں کے

ملنے کا پتہ

شیخ محسن علی ظفر علی تاجران کتب کشمیری بازار لاہور

نام کتاب	قیمت
مثنوی شکرستان خیال	[illegible]
تحفۃ العشاق فارسی	۱۲ر
مثنوی زاد المسافرین	۱۰ر
رطائی نامہ	[illegible]
قاف نامہ	[illegible]
دل نبزان خواجہ	۱۲ر
بوستان محشی	
پشاوری	۱۲ر
گلستاں "	۱۲ر
زلیخا "	۱۲ر
سکندرنامہ کامل	[illegible]

فرہنگ کتب فارسی

نام کتاب	قیمت
فرہنگ گلستان	۱۰ر
" بوستاں	۱۰ر
" زلیخا	۱۰ر
" انوار سہیلی	[illegible]
" دیوان حافظ	[illegible]
" سکندرنامہ بری	[illegible]
" محمودی	۱۲ر

نام کتاب	قیمت
فرہنگ جہانگیری	۱ر
حل ترکیب کریما	[illegible]
" مخمور نامہ	۱۲ر
" فرہنگ نصیریہ	۱۰ر

شرح کتب فارسی

نام کتاب	قیمت
گلدستہ خیابان شرح گلستان اردو	۱۱ر
ریاض التحقیق نادر اردو	۹ر
شرح سکندرنامہ بری	۹ر
شرح گلستان محمد اکرم ملتانی فارسی	۱۲ر
بہار بازان شرح گلستان فارسی	۱۱ر
ریاض رضوان فارسی	۱۰ر
خیابان شرح گلستاں	۶ر
شرح بوستاں محمد گلہوری فارسی	۱۲ر
شرح سکندرنامہ وغیرہ فضلاء کلکتہ	۱۲ر

نام کتاب	قیمت
شرح دیوان حافظ مجتبائی	[illegible]
" زلیخا محمد شاہ	۱۲ر
" جامی محمد گلہوری	۵ر
شرح سکندرنامہ نصیر الدین	۶ر
شرح زلیخا جامی اردو	۱۲ر
شرح تحفۃ الاحرار جامی	[illegible]
شرح نام حق محمد گلہوری	۱۵ر
شرح تحفۃ نصائح گلپچی	۱۰ر
کریما محمد اکرم ملتانی	[illegible]
شرح کریما	[illegible]
" دیوان حافظ فارسی	۱۳ر
شرح مخزن الاسرار	
ظہور الاسرار	۱۲ر
" پنج رقعہ	۷ر
سہ نثر ظہوری امام	
محسن صہبائی	۱۳ر
شرح نثر ظہوری امام خورد	۳ر
شرح قصائد عرفی	۶ر

نام کتاب	قیمت
شرح نصاب الصبیان	۶ر
" شرح مینا بازار	۱۲ر
شبنم شاداب	۹ر
علق نفیس شرح سبعہ معلقہ	[illegible]
شرح جوہر ترکیب	[illegible]
شرح ابوالفضل مولانا غیاث الدین انشائی	
سنیز بخط شکستہ نولکشوری	[illegible]
انشائی بہار ہند	
نولکشوری جامی	[illegible]
طاہر وحید بخط شکستہ نولکشوری	۶ر
انشائے دولت رام نولکشوری	[illegible]
" صفدری لاہوری	[illegible]
" گلزار عجم	[illegible]
" مفید نامہ	۳ر
" والا دیز	۱ر

تمام درخواستیں بنام شیخ محسن علی ظفر تاجران کتب بازار کشمیری لاہور آنی چاہئیں

نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت
انشائے عجیب	۱۰ر	انشائے بیدل	۶ر	صفت ظالبط	۷ر	مکتوبات احمدی شکستہ	
انشائے فایق	۱۵ر	رقعات لچھمی نرائن		کتب نامہ	۴ر	حصہ دوم	۳ر
" صغیر بلبل	۷ر	" نولکشوری	۶ر	مفید الصبیان نظم	۲ر	" محمدی	۱۰ر
" دلکشائے	۲ر	" امان اللہ حسینی	۹ر	" نثر	۲ر	مجموعہ کاغذات	
" بے نقاط	۸ر	پنج رقعہ مع دو شرح	۳ر	تحفہ سنجی شکستہ	۴ر	کارروائی چھاپہ لاہوری	۱۵ر
" راحت جان	۳ر	رقعہ گلستان حکمت	۳ر	افصح الانشائی	۲ر	شکستہ کلاں	
" خادمی	۲ر	سنگ مسلسل	۱۰ر	مفید الانشائی	۱۰ر	مجموعہ کاغذات	۹ر
" فارسی	۱۰ر	لذات الافہام	۴ر	**کتب انشائے اردو**		کارروائی	۹ر
" ہرکرن	۱۰ر	کتالیف نامہ فرہنگ				نمونہ کاغذات	
" در غلطان	۷ر	محشی	۴ر	انشائے فیروز	۱۰ر	کارروائی	۶
" نثر سیل شکستہ	۱۰ر	رقعات کسری	۴ر	تختی خورد لاہور	۱۰ر	شکستہ نولکشوری	۶
" دستور الصبیان		ابوالفضل یر سہ دفتر		شکستہ سرکاری	۵	تذکرۃ الاولیا	
مترجم اردو	۲ر	محشی	۳ر	ماو مہر ام نولکشوری	۴ر	فارسی بمبئی	۱۱ر
" المکتوبات	۱۰ر	رسایل طغرا	۶ر	" دلربا	[illegible]	**قرآن مجید**	
ہدایت الانشائے		حسن و عشق	۱۰ر	" سرور	۳ر	**ہر قسم**	
لاہوری	۳ر	مینا بازار	۱۰ر	رقعات اردو	۱۰ر		
ظہیر الانشائی	۵ر	شبنم شاداب	۱۰ر	دستور الصبیان اردو	[illegible]		
رقعات عالمگیری لاہوری	۱۰ر	مظہر العجائب	۹ر	حلوائے بے دود	۲ر	**حمایل شریف**	
" عزیزی	۸ر	مفتاح الصفات	۲ر	عود ہندی	۷ر		
" مرزا قتیل	۵ر	صحیفہ شاطع	۱۵ر	مفید الانشائے	[illegible]		
" ابوالفضل	۶ر	نگار نامہ منشی	۱۲ر	مکتوبات احمدی شکستہ حصہ اول	۲ر	**وغیرہ**	

تمام درخواستیں بنام شیخ محسن علی ظفر علی تاجران کتب کشمیری بازار لاہور آنی چاہییں